

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi
Anabilim Dalı

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ SANAT
EĞİTİMİ DERSLERİ OLMAYAN
PROGRAMLARINDA SANAT EĞİTİMİNİN
GEREKLİLİĞİ

Hazırlayan
Koray EKİCİ

Danışman
Yrd. Doç. Ali TOMAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2011

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi
Anabilim Dalı

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ SANAT
EĞİTİMİ DERSLERİ OLMAYAN
PROGRAMLARINDA SANAT EĞİTİMİNİN
GEREKLİLİĞİ

Hazırlayan
Koray EKİCİ

Danışman
Yrd. Doç. Ali TOMAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAMSUN, 2011

KABUL VE ONAY

Koray Ekici tarafından hazırlanan “Yükseköğretim Kurumlarının Sanat Eğitimi Dersleri Olmayan Programlarında Sanat Eğitiminin Gerekliliği” başlıklı bu çalışma, 17 / 02 / 2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda, oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Çalışması olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Ata Yakup KAPTAN

Üye : Yrd. Doç. Yaşar BARUT

Üye : Yrd. Doç. Ali TOMAK (Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

/ /

Prof.Dr. Memduh ERKİN
Müdür

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin proje aşamasından sonuçlanmasına kadar olan süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlâk ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

17 /02 /2011

Koray EKİCİ

TÜRKÇE ÖZET

Öğrencinin Adı-Soyadı	Koray EKİCİ
Anabilim Dalı	Görsel Sanatlar Eğitimi
Danışmanın Adı	Ali TOMAK
Tezin Adı	YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ SANAT EĞİTİMİ DERSLERİ OLMAYAN PROGRAMLARINDA SANAT EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ

ÖZET

Yükseköğretim kurumlarının sanat eğitimi dersleri olmayan programlarında öğrenim gören öğrencilerin mesleki alanları ve özel yaşamlarıyla, sanat eğitimi bağlantısının multidisipliner yaklaşımlar göz önünde bulundurularak incelenmesinin, kendilerine sağlayacağı değerlere ilişkin etkileri ve yeri araştırılıp, yeni açılımlar yaratılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Sanat, sanat eğitimi, bilim, üniversite, yükseköğretim.

ENGLISH ABSTRACT

Student's Name and Surname	Koray EKİCİ
Department's Name	Fine Arts Education
Name of the Supervisor	Assistant Professor Ali TOMAK
Name of the Thesis	THE NECESSITY OF ART EDUCATION AT INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION WHICH HAS NO PROGRAMS OF ART EDUCATION LESSON

ABSTRACT

Analysing the connection of the art education along with the private lives and the professions of the students at the Advance Studies (Higher Education) which has no art education programs by keeping the multidisciplinary approaches in mind; new evolutions have been created by researching the effects and the place of importance about the value that will ensure them.

KEY WORDS

Art, art education, science, university, higher education

ÖNSÖZ

İnsanlık var olduğundan bu yana sürekli kendisini geliştirmiş, bu gelişimi toplumuna yansımış ve el birliğiyle uygarlıklarını inşa etmişlerdir. Bu uygarlık, bilim ve sanat düzleminde kat ettikleri aşamaları kendilerine dahil ettikleri ölçüde geliştirmiştir. Eğitimle can bulacak olan bilim ve sanat, etkileşimleriyle bir bütün olmuş, insanın bilişsel ve duyuşsal nitelikleriyle (varlıksal elemanlarıyla) doğmuş ve büyümeye devam eden bir organizmaya dönüşmüştür.

Uygarlaşma çabasında olan toplumlar, bu bağlamda; bağınaz olmayan, çağdaş, yaratıcı, birey olmuş yüksek kişilik sahibi, kısacası gerçek anlamda entelektüel insanlar yetiştirmek zorundadır. Eğitimin devam eden sürekliliği içerisinde İlk, orta ve yükseköğretimin bir bütün olarak kabul edildiğini ve önemli olan bir sürecin parçaları olduğunu unutmamak gerekir. Entelektüel olan bireylerin yetiştirilmesini amaç edinen üniversiteler, maalesef bu amacın sözcülüğünü yapmakta ve kendisini, öğrencilerinin sadece meslek edinmesini amaç edinen kurumlara dönüştürmektedir. ÖSYM maratonunda fiziksel ve ruhsal açıdan yorgun ve zayıf düşmüş genç beyinler, üniversiteye büyük ümitlerle gelmişlerdir. Aradıkları akademik sürecin, hayal kırıklıklarıyla sonuçlanması, şayet varsa olan ideallerini de yıpratarak, sadece alanından sorumlu olduğu dersleri okuyup, biran önce ekonomik kazanç sağlama eğilimine dönüşmektedir. Buna neden olan; sürecin hepsini oluşturan parçaların bütünüdür. Bu doğrultuda sanat eğitiminin yeri sadece ilk ve ortaöğretim de sorgulanıp, iyileştirilmeye gidilmemeli, yükseköğretimin, sanat eğitimi olmayan programlarında da önem teşkil ettiğinin bilincine varılmalıdır.

Koray EKİCİ

The humanity has always developed itself since it existed, this development of it has reflected to its community and they have built their own civilizations in collaboration. This civilization has developed by including the stages to themselves that they progressed on the plane of science and art. The science and the art, which will have life with education, have transformed into an organism integrated with their own interactions, arising in the cognitive and affective qualities of human being and keeping growing up. In this context, the societies, trying to become civilized, have to bring up a real intellectual person not bigoted but modern and creative, and a person that has a high personality. It is supposed not to be forgotten that primary, secondary and higher education are accepted as a whole during the continuousness of the education in progress and are the parts of an important process. Unfortunately, the universities intending to train intellectual people advocate this aim and turn themselves into institutions which intend that the students only have jobs. Young minds, getting tired and weak physically and spiritually in the OSYM marathon, have come to college with great hope. That the academic process they expect conclude with disappointment can wear out their ideals. And this makes the students study the lessons related with their fields and want to earn money immediately. The reason is the whole of the parts forming all of the process. According to this, the place of the art education is only interrogated in the primary and secondary education and is improved; it is aware that the higher education is important in the branches not having art education.

Koray EKİCİ

TEŐEKKÖR

Her zaman bana destek olan aileme, tez danışmanıma ve arkadaşlarıma...

Koray EKİCİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa no:

KABUL VE ONAY.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
TÜRKÇE ÖZET.....	iii
İNGİLİZCE ÖZET.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO CETVELİ.....	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

I.1. Problem.....	01
I.2. Alt Problemler.....	02
I.3. Araştırmanın Amacı.....	02
I.4. Araştırmanın Önemi.....	03
I.5. Sayıtlar	03
I.6. Sınırlılıklar.....	03

BÖLÜM II

SANAT, YARATICILIK, EĞİTİM ve ÇOKLU DİSİPLİN ALANLARI

II.1. SANAT.....	04
II.1.1. Sanatın Tanımı.....	04
II.1.2. Sanatın Amacı	07
II.1.3. Sanatın İşlevi.....	09
II.1.4. Sanatın Gerekliği.....	11

II.2. YARATICILIK	15
II.2.1. Yaratıcılık ve Zeka.....	15
II.2.2. Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler.....	21
II.3. EĞİTİM	23
II.3.1. Sanat Eğitimi.....	23
II.3.2. Sanat Eğitiminin Amaçları ve İşlevi.....	26
II.2.3. Sanatsal Beğeni ve Bozulma Olgusu (Kitsch).....	28
II.4. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA SANAT EĞİTİMİNİN YERİ	30
II.4.1. Ulusal Örgün Eğitimde Sanat Eğitimi.....	30
II.5. Bilimler Alanında Zekaya Bağlı Potansiyeller ve Sanat Eğitimi	34
BÖLÜM III	
YÖNTEM	
III.1. Araştırma Yöntemi.....	44
III.2. Tutum ölçeğinin İçeriği ve Uygulanışı.....	44
III.3. Tutum ölçeği İçin Çalışma Grubunun Oluşturulması.....	44
III.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	45
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	
IV.1. BULGULAR VE YORUM.....	47
IV.1.1. Öğrencilere Uygulanan Tutum ölçeği Analizleri.....	47
IV.1.2. Öğrencilerin Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar.....	62
IV.1.3. Dekan/Dekan Yardımcıları İçin Uygulanan Tutum ölçeği Analizleri.....	65
IV.2. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
EKLER	72
KAYNAKÇA	91

TABLO CETVELİ

Sayfa no:

Tablo 1: Betty Edward'ın, insanın sağ ve sol yarım küre tablosu	17
Tablo 2: Özsoy' un yaratıcı olana karşı olmayan davranış tablosu.....	22
Tablo 3: Bilimsel Süreç ve Bilimsel Yaratıcılık Basamakları Arasındaki Kesişim Tablosu	37
Tablo 4: İl. Dr. Füsün Sayek Tıp Eğitimi Buluşması, Dr. Sedef Tunaoğlu 'Tıp ve Sanat' konulu sunumundan.....	40
Tablo 5: Kısım 1, Soru 2.....	47
Tablo 6: Kısım 1, Soru 3.....	48
Tablo 7: Kısım 1, Soru 8.....	49
Tablo 8: Kısım 1, Soru 9.....	50
Tablo 9: Kısım 1, Soru 12.....	51
Tablo 10: Kısım 1, Soru 17.....	52
Tablo 11: Kısım 1, Soru 22.....	53
Tablo 12: Kısım 1, Soru 23.....	54
Tablo 13: Kısım 1, Soru 24.....	55
Tablo 14: Kısım 2, Soru 2./b.....	56
Tablo 15: Kısım 2, Soru 3./b.....	56
Tablo 16: Kısım 2, Soru 3./b.....	57
Tablo 17: Kısım 2, Soru 3./c.....	58
Tablo 18: Kısım 3, Soru 6./a.....	59
Tablo 19: Kısım 3, Soru 6./b.....	59
Tablo 20: Kısım 3, Soru 6./c.....	60
Tablo 21: Kısım 4, Soru 4.1.....	61
Tablo 22: Kısım 1, Soru 1.....	65
Tablo 23: Kısım 1, Soru 2.....	66
Tablo 24: Kısım 1, Soru 3.....	66
Tablo 25: Kısım 1, Soru 8.....	67
Tablo 26: Kısım 1, Soru 24.....	68

Tablo 27: Kısım 3, Soru 6.a.....	69
Tablo 28: Kısım 3, Soru 6.b.....	69
Tablo 29: Kısım 3, Soru 6.c.....	70

BÖLÜM I

GİRİŞ

I.1 PROBLEM

Sanat eğitimi, ilköğretim ve ortaöğretimde, yüksek öğretim kurumlarındaki güzel sanatlar fakülteleri, tasarım ve mimarlık fakülteleri, müzik ve sahne sanatları fakültelerinde, eğitim fakültelerinin güzel sanatlar eğitimi bölümleri ve meslek yüksek okullarının ilgili bölümlerinde yürütülmektedir.

İlk ve ortaöğretimde sanat eğitimi almış olan öğrencilerin; yüksek öğretim kurumlarında, yukarıda adı geçen fakülte ve bölümler dışında kalan alanlarda eğitimlerine başladıklarında, sanat eğitimi sürekliliğini yitirmektedir. Oysa sanat eğitimi sürekli olmalıdır.

Örgün eğitimde alınan sanat eğitiminin yetersizliği de göz önündedir. Bununla birlikte öğrenci gelecekteki hayatında sanat eğitimine tek başına devam edecek donanıma sahip değildir.

Eğitim; bireyin çevresini algılama, anlama ve anlamlandırmasına yönelik olarak tek başına ya da bir grup içinde sürdürdüğü zihinsel çabadır. Bu açıdan öğrenciyi tam olarak eğitebilmek için sanat eğitiminden yararlanılması akılcı olacaktır. Çünkü “sanat sadece bir estetik obje yaratmak ya da estetik obje karşısında olduğunun farkına varmak değildir. Sanat insanoğlunun yaşamının her anında, yaptığı her eylemde, tüm tutum ve davranışlarında düşünülmeden gerçekleştirilen bir estetik kaygı içerisinde olması demektir”(Erinç, ‘tarihsiz’, s. 46).

İlköğretimden yükseköğretime kadar eğitimini sürdüren bireyin çağının gerekliliklerini algılayıp yorumlayabilen, evrensel değerlere saygı duyabilen, farklı açılımları paylaşabilen, iç dinamiklerini keşfedip geliştirebilen sevgi dolu bir insan olabilmesi için sayfa başında adı geçen fakülte ve bölümler dışında kalan yüksek öğretim kurumlarındaki öğrencilerin sanat eğitimi edinimleri sorgulanmalıdır. İnsancıl duygulanımlardan, hoşgörüden, algılama ve kavrama yetisinden uzak, yapay ilişkilerin gölgesinde kalmış, içi boşaltılmış beğenilerle yaşamaya çalışan bireyler, içinde buldukları toplumu yapılandıramayacak, dolayısıyla çağdaş uygarlıkların içinde yer alamayacaktır.

“Yükseköğretim kurumlarının sanat eğitimi dersleri olmayan programlarında, sanat eğitimi gerekli midir?”

I.2 ALT PROBLEMLER

1. İlk ve ortaöğretimde sürdürülen sanat eğitimi amaçlarını gerçekleştiriyor mu?
2. Eğitimini, yükseköğretim kurumlarında ki, sanat eğitimi uygulamalarının olmadığı fakülte ve bölümlerde sürdüren öğrencilerin ilk ve ortaöğretimde aldıkları sanat eğitimi kazanımları yeterlimidir?
3. Sanat eğitim ile farklı disiplinler arasında bir bağ olabilir mi?
4. Yüksek öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin sanat eğitimi kapsamında eksiklikleri olabilir mi?
5. Yükseköğretim kurumlarında ki, sanat eğitimi uygulamalarının olmadığı fakülte ve bölümlerde öğrenim gören öğrenci, ilk ve ortaöğretim sonrası sanat eğitimi almalı mıdır?
6. Yüksek öğrenim kurumlarındaki fakültelerin tüm bölümlerinde, yetkin bir sanat eğitimi verilmiş olsaydı, bu eğitimle oluşacak kazanımlar, öğrencinin yakın ve uzak çevresinden topluma yansımaları hangi düzeyde gerçekleşirdi?

I.3 ARAŞTIRMANIN AMACI

Toplumda entelektüel kitleyi oluşturması beklenen üniversite mezunlarının birey olabilmesi, sezgisel iç dinamiklerini olgunlaştırıp, kendini, içinde yaşadığı toplumu ve hayatı anlamlandırabilmesi, vizyon sahibi olabilmesi, doğru analiz ve sentez yapabilme yetisini kazandıracak olan sanat eğitiminin üniversitelerdeki rolünün farkına varılmasını sağlamak ve bu konudaki araştırmalara yeni bir soluk getirebilmektir.

I.4 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yükseköğretim kurumlarında yer alan bütün bölümlerde sanat eğitiminin gerekliliğinin sorgulanması, sanat eğitimi ile ilgili tartışmalara yeni bir ivme kazandırarak ülkemizdeki kültürel yozlaşmaya karşı tutum geliştirilmesi ve örgün eğitimde (üniversitelerde) yeni açılımlar oluşturulması bakımından önemlidir.

Bu duyarlılık ve role sahip olan üniversite mezunları, toplumsal platformlarda, iş alanlarında, sosyal ve psikolojik yaşantılarında daha sağlıklı ve başarılı olacaklardır.

I.5 SAYILTILAR

- Örgün eğitimde sanat eğitimi yetersizdir.
- Yükseköğretim kurumlarının sanat eğitimi dersleri olmayan programlarında, sanat eğitimi aracılığıyla mesleki yaratıcılığın, estetik beğeni düzeyinin ve toplumsal gelişimin söz konusu olacağı düşünülmektedir.

I.6 SINIRLILIKLAR

Tutum ölçeği uygulaması, uygun görülen bir üniversitenin, sanat eğitimi olmayan ve ulaşılabilen farklı disiplinleri içeren bölümlerinde öğrenim gören son sınıf öğrencilerine ve fakülte dekanlarına uygulanacaktır.

BÖLÜM II

SANAT, YARATICILIK, EĞİTİM ve ÇOKLU DİSİPLİN ALANLARI

II.1. Sanat

II.1.1. Sanatın Tanımı

Düşünsel açıdan sanatın doğuşu için söylenen genel yargılardan biri insan'la yaşıt olduğudur. Bilimsel açıdan bakılacak olursa bulunan ilk sanat eserleri tarih öncesi olarak adlandırılan Paleolitik Çağ'da karşımıza çıkmaktadır. Bu çağda yaşayan Homo Sapienslerin alt türü olan Cré Magnon'lar "hayvan kemiklerinden kaval ve düdük yaparak müziği yarattılar, yaşadıkları mağaranın duvarlarına şekiller çizip, ellerini boyayıp duvarlara bastılar, çevrelerinde gördükleri olayları, nesnelere resmedip, heykelcik halinde" (Aydıngün, 2006, s.12) sanat'larını meydana getirmişlerdir. Böylece sanat serüveni "Bu tarih tartışmalı olmakla birlikte MÖ 50.000' ler de başlamış kabul edilmektedir." (Aydıngün, 2006, s.12). Tarih öncesi dönemde sanat ile birlikte süs ve büyü vazgeçilmez bir yaşam tarzını oluşturuyordu. Yapılan işler genellikle simgesel değerler taşımaktaydı, soyun devamı ve bereket için vulva resimleri yapılmıştır. Aynı şekilde,

"Kadın resimlerinin, göğüs, kalça ve karın kısımları şişirilmiş olarak gösterilen kadın heykelciklerinin soyun devam ettirilmesinde, üremede en büyük rolü oynayan, bereketin sembolü kadını kutsallaştırmak veya doğumunun artmasını sağlamak için yapılmış oldukları düşünülmektedir. Bunlar sihir veya büyü ile de ilgili olabilirler." (Aytaç, 1981, s. 11).

"Tarih öncesi sanatçısı salt aktarmacılıkla sanat yapılamayacağını bilir gibidir. Bu yüzden sanatçı tam anlamıyla sanatçıdır. R. Bayer'in dediği gibi onun sanatı tepeden tırnağa eksiksiz bir sanattır., özgür bir sanattır, bizim sanatımıza benzer. Tarih öncesi sanatın doğaya insan yorumu getiren bir gerçekçiliği vardır: doğanın nesnelere karşısında özgür duyar kendisini, nesnelere biçimlerini bozar, onlara yeni biçimler verir, örneğin hayvanın kalçasını iri çizer, böylece sanatına büyük bir anlatım gücü kazandırır... mağara duvarına resim yaparken aşacağı yada uyacağı bir model yoktur karşısında model belleğindedir, hayvanları ve başka şeyleri kafadan çizer. Öykünmez, yaratır. Kalıp çıkarmaz, tasarlar. Böylece gerçek sanatı kurar, insanı anlatmaya, açıklamaya, yeniden yaratmaya girer. Daha o zaman elinin altındaki değiştirmeye başlamıştır insan. Böylece kendini değiştirmeye başlamıştır." (Timuçin, 1992, s. 36).

Tarih öncesi olarak adlandırılan bu çağ insanın kendini keşfetmeye başladığı manevi ihtiyaçlarının ortaya çıktığı böylece, yaratma olgusunun uç verdiği bu dönemde “buzul çağı sanatı ortaya çıktı” (Aydingün, 2006, s.12) ve sanatın temelleri atılmış oldu.

İnsanlık tarihi boyunca üzerinde düşünülen, dönemlere hatta kişilere göre farklı anlaşılan ve yorumlanan sanat, organizma gibi gelişip, yenilenen bir olgu olarak tüm bilineni ve bilinmeyi sarmıştır. Anlamlandırma, ifade etme, etkileme, sezgi ve haz verme gücüyle, kültürleri şekillendirip hayatlara, dolayısı ile tarihe yön vermiştir. Birçok sanatçının, kuramcının, düşünürün, felsefecinin, toplumsal olayların, savaşların etkisiyle sanat; şekillenmiş ve kendi yolunda farklı biçimlerde yol almaya devam etmiştir. Bu karmaşıklıkta ve duyarlılıkta yeşeren sanatın dilimizdeki kelime kökeni Arapçadır. Fiil olarak “(sana'a) anlamı; imal etti, yaptı, işledi, düzenledi (<http://www.taraf.com.tr/sevan-nisanyan/makale-yaratmak.htm>)11.01.2010. anlamlarını taşır, isim olarak; "su' n صنع yapma, ortaya koyma, oluşturma (Eyüboğlu 1995 s.578)” ve “san'at صنعت ustalık, hüner, mârifet bir şeyi güzel yapmak, bir şeyin güzel, beğenilir olması için uygulanan kurallar” (Devellioğlu, 2002, s. 964) diye açıklayabiliriz. Japonca karşılığı ‘gei-do’ ‘dur: Sanatın yolu. ‘Do’ Çince ‘Tao’dur, sadece yöntem olarak yol anlamına gelmez; hayatla ve ruhumuzla bağlantılı bir olgudur da (Bkz. BAL, 2008).

Sanatın ne olduğu konusundaki düşüncelerin başında Platon ve Aristoteles’in söylevleri gelmektedir.

“Platon ve Aristoteles’e göre sanat bir öykünme (Os. Taklit, Yu. mimesis)’ dir. Şu farkla ki Platona göre öykünmenin öykünmesi olan sanat (Çünkü Platona göre sanatın konusu olan her şeyde İdea’nın birer öykünmesidir.) Aristoteles’e göre gerçeğin öykünmesidir. Eğlendirir, eğitir, artırır.” (Hançerlioğlu, 1979, s. 33).

“Platon’a göre sanat, eğer insanı idealar dünyasından uzaklaştırıyorsa iyi sanat değildir hatta sanat değildir ve böyle sanat yapanlar sanatçı sayılmazlar hatta aforoz edilmelidirler. Oysa öğrencisi Aristoteles, sanatı sosyal yaşam açısından yararlı bulmakta ve olandan çok olabildiği sürece de sanatın insanları hem daha donanımlı, hem daha bilge, hem de daha mutlu edeceğini söylemektedir.” (Erinç, 2009, s. 15).

Sanatın sınırsız bir sarmal olduğu, insanların görebildiği kadarını yaşadıkları sanat için Diderot ve Kant'ın söyledikleri önem teşkil etmektedir. “Diderot, sanatı kimi zaman karışık, bulanık bir bilgi olarak tanımlar. Kant' a göreyse sanat, tersine bilimsel bilgiyi, kavramalarla elde edilen bilgiyi aşar. Bize düşen, bilginin mutlak bir derecesini hissetmektir.” (Doğan, 2004, s. 188).

“Lukacs ise sanat için, “toplumsal gerçekliğin yansıtılmasıdır, edebiyat da bunu somutlaştırma yolu ile verir; belli kişiler, olaylar, durumlar yaratır....,....Sanatı sanat yapan genelin tikelde yansıması, ‘somut-tümel’ ilkesidir” (San, 2004, s.77-78) demektedir.

Marx, sanat için “insanın kendine verebileceği en yüksek sevinçtir, demişti. İnsanın kendini her gün daha üst düzeyde yeniden yaratmasının, tümel insana doğru gelişiminde bütün engelleri aşma, kendini en üst düzeyde gerçekleştirmesinin verdiği sevinç” (Doğan, 2004, s.152-153) ifadesini kullanmıştır.

Freud sanat için sanat için; “çocukluğumuzda sistematik olarak unutulmuş hatıraların bilinçaltından semboller halinde dışarı çıkarak stilizasyona, süblimasyona uğrayıp zararsız hale gelmelerinden ibarettir” (Erkul, 1996, s. 13) demektedir.

Husserl' e göre “her şeyi oluşturan ögenin ne olduğunu sormak yarasız bir çabadır. Dolayısıyla, ‘Sanat nedir?’ diye sormak da yersizdir. Bu soruların karşılığını yaşamın kendisi, yaşadığımız deneyimlerin kendisi verecektir. Deneyimlerimiz insanların yaşamında sanat diye bir şeyin varlığını açıkça gösteriyor.” (Cömert, 1979, s. 5).

Croce ise sanat için; 'bir aynadaki görüntüler gibi sanatta bize gerçekliği değil, gerçeklerin görüntüsünü, kopyasını gösterir. Sanatçı nesnelere görüntülerini taklit eder... , ...Sanatı, yaşamı anlayan zekânın, onu en ilgi çekici, en güzel şekillere sokması demektir.' Croce, belki de türümüzün bu güne taşınmasını sağlayan sezgi gücümüz için ‘Sanat sezgidir’ yorumunu yaparak, sanatı olması gerektiği gibi nitelendirmiştir. (Ersoy, 2002, s. 6-8).

Fischer; ‘Gittikçe çoğalan kanıtların zenginliğine bakarak sanatın başlangıçta büyü olduğu, gerçek ama bilinmeyen bir dünyaya egemen olmaya yarayan tılsımlı bir araç olduğu sonucuna varabiliriz’ (1979, s.16). demektedir. Sanatın

mimesis kuramı perspektifi içerisinde ise ‘ister oyalasın, ister uyarsın, ister gölgelendirsin, ister aydınlatsın, hiçbir zaman gerçeğin katı bir tanımlaması değildir sanat’ ifadesini kullanmaktadır” (Fischer 1979, s.17).

Anlaşılacağı üzere sanat, dillerin ve düşünürlerin, algısı ve yorumu ile değişkenlik gösterip zaman içerisinde farklılaşmış, böylece değişkenlik düzleminde olgunlaşmıştır.

Sanatın daha anlaşılır olabilmesi için tanımlardan ve etimolojik açıklamalardan fazlası gerektiği göz önündedir. Bu durumda sanatın amacı üzerinde durulması faydalı olacaktır.

II.1. 2. Sanatın Amacı

Sanat belli bir amacın öncülüğünde başlamamıştır, başlangıcı sezgi ve arzulardır. Fischer bu başlangıca, sırik – elma örneği ile açıklık getirmektedir;

“Sırik (araç) başlangıç noktası olur. Araç artık bir amaç uğruna, meyvenin yere düşürülmesi için kullanılır. Sırik herhangi bir sırik değildir bundan böyle; tılsımlı bir yolla yeni bir görev yüklenmiştir sıriğe. Bu görev de temel niteliklerinden biri olur sıriğin böylece araç gittikçe artan bir önem kazanır... Kendiliğinden deney, her türlü düşünme işleminden önce gelen ‘ellerle düşünme’ zamanla bir amaca dönüşür.” (1979, s. 25- 26).

Tarih öncesi devri insanların doğa içerisinde oluşan zayıflığı karşısında gereksinimleri, Mısır uygarlığının dini inançları, Yunan uygarlığının, ideal’e ulaşabilme tutkusu, Orta Asya uygarlığındaki, dini etkiler, Avrupa’nın Rönesans ile yenilenme uğraşı, yeni uygarlıkta (modern çağ) ise, insanların robotlaşması vb. olgular ile sanatlarının başlangıçları oluşmuştur. Zaman içinde ise bu etkenler şekillenerek amaçlarını belirlemiş ve dolayısı ile sanatlarına yön vermiştir.

Sanat serüveni içinde biçimlenip, yeni ivmeler ile nefes bulan sanat’ın amaçları, sosyal yapıyı oluşturan, kültür, din, coğrafya, teknoloji ve tarih gibi faktörlerden etkilenmiştir. Yalnız bu etkiler, sanatın özündeki amaçları oluşturmamıştır. Gerçek sanat kendi amacını oluşturmuştur. Bu düzlemde, Schiller’in; “etki sanatları, ki tragedyada da bunlardandır, bir karşıt neden değildir; çünkü bunlar,

tam özgür sanat değildir; çünkü özel bir ereğin yararına çatışmaktadır” (1965, s. 110) sözü sanatın amacına olan bakışı özetler.

Edman için “sanatın gayesi, nesnelere açıklamak veya nesnelere bazı yönlerini ele almak değildir; nesneyi, yani doğrudan doğruya özü teşhir etmektir” (1966, s. 78).

Özünü yansıtma yolunda olan sanat, özgürce ve gayesi içerisinde var olmaktadır. Demir’ in dediği gibi; “sanat eseri, kendi başına bir amaçtır ve tüm dolaysız etkenlerden bağımsız olarak üretilir; üretildikten sonra nesnelleşip kendisini yaratandan ayrı ve özgür olarak ortaya ‘yeni’ haliyle çıkar” (2009, s. 35). Kant, Demir’in görüşünü desteklercesine, sanatın kendi dışında hiçbir amacı olmadığını onun tek amacının kendisi olduğunu ifade etmektedir (Bkz.

<http://www.fotografya.gen.tr/issue-6/sanat.html>) 23.01.2010

Özetlenecek olursa, sanat, özündeki dinamikleri gereği, dışsal hiçbir amacın boyunduruğu altında olmadan, kendi amaçlarını oluşturan dayanakları var etmiştir. Yani sanat kendine has özellikleri olan bir olgudur.

Doğa nasıl ki kendi yasalarını var etmiş ise sanat da varlıksal yapısını oluşturmuştur.

Altınkaş’ın ‘oyun ve sanat’ arasındaki sentezi konuya açıklık getirecektir.

“Sanatta ve oyunda ortaya çıkan özgür tavır, yalnız sanatçıyı ve oyundaki insanı değil, onunla iletişim kurabilen bütün insanları da özgürleştirir. Çünkü oyun da sanat gibi, ereği kendi içinde olan (Auto-Telos) bir davranıştır.” Ne oyunda ne de sanatta bir çıkar amacı yoktur. Çocuk oyunu geleceğe hazırlanmak amacı ile bilinçli bir şekilde oynamaz. Onun için yeterli olan oyunun onu doyurmasıdır. Sanatçı da eserini verirken onun beğenilip beğenilmeyeceğini ya da ondan ne kadar para kazanacağını düşünmez. Sanat eserini meydana getirmek zaten sanatçının asıl ereğidir. Yaratma edimi başlı başına bir ektir.” (Altınkaş, 2008). 24.01.2010.

Sanatçı çoğu zaman yaratma gayesi ile sanatın değinilen amaçları doğrultusunda bir bütünlük sergilemektedir. Apollinaire’e göre; “sanatçının gayesi, yapılmış yapmak değil, yaratmaktır” (Erkul, 1996, s. 13).

Buna ek olarak, Erinç ise “bir sanatçının ürün vermesindeki erek, duymakta olduğu his ve heyecanları başkalarına da aktarmaktır ve bu aktarma işini nesnel olarak üstlenen de sanat ürünüdür” (1998, s. 12) demektedir.

Konu gereği, sanatın, işlevsel özellikleri ve önemi bazında işlenip, toplumsal ve bireysel açıdan değerlendirilmesi sanat tanımını olgunlaştıracaktır. Sanat, amaçları içinde varlığını sürdürürken, beraberinde oluşan etkiler, onun işlevselliğini oluşturmuştur.

II.1. 3. Sanatın işlevi

Sanatın, insana dair olan yaşamsal olgularına birçok açıdan nüfuz ettiği bilinmektedir. Bu doğrultuda insanı ve hayatını dolaylı, çoğu zaman da direk etkilemektedir diyebiliriz.

Artut bu etkileşim doğrultusunda, sanatın işlevselliğini pek çok açıdan ele alarak beş maddede sınırlandırmıştır:

- 1) Sanatın iletişimsel işlevi
- 2) Sanatın eğitimsel işlevi
- 3) Sanatın kültürel aydınlatıcı işlevi
- 4) Sanatın salt haz verme işlevi
- 5) Sanatın ulusallık ve evrensellik işlevi

Sanatın iletişimsel işlevinin önemini vurgulayan Artut, bu işlevinin günümüze kadar büyük aşama ve değişkenlik gösterdiğini vurgulamaktadır. Bunun nedenini; sanatın, dilin iletişimsel olanaklarındaki kısıtlılığı ve sınırlılığını aştığını söyleyerek belirtmiştir. (Bkz. 2001)

Sanat, sanatçı-birey-toplum, toplumlar arası diyalektik, hatta uygarlıklar arasındaki iletişimi oluşturur. Aytaç, bunu “Sanatın amacı, duyduğumuzu başkalarına ulaştırmaktır” (1981, s. 9) biçiminde ifade etmiştir.

Eğitimsel işlevi ile sanat, insanın ve yaşadığı toplumun gelişimini desteklemektedir. Sanatın estetik dışı amaçlarının başında öğretici, eğitici amaçlarının geldiğini söyleyen Ersoy, Aristophanes, Eflatun, Aristo ve Lessing’ in düşüncelerine yer vermiştir:

“Aristophanes: ‘öğretmenler çocuklar için, şairler gençler için’ diyerek gençler şiir ve sanat yolu ile öğrenecekleri pek çok şeyin olduğunu göstermeye çalışmıştır. Eflatun ve Aristo da aynı görüşü savunan düşünürlerdendir. XX. yy düşünürleri de aynı görüşlere dayanarak sanata, insanları kurtarıcı bir ödev yüklemişlerdir”. Lessing’ e göre; “sanat yaşam dersi vererek insanı yetiştirir.” (2002, s. 40).

Sanatla kültür arasındaki etkileşim içerisinde, aydınlatıcı işlevi bilindiği gibi kaçınılmazdır. Tolstoy, sanatın bu işlevini açıklarcasına “bugün pek az insanla paylaşılan, insanların kardeşliği ve her insanın diğerlerinin komşusu oldukları gerçeğini, bir içgüdü gibi tüm insanlığın bağrına serpmektir” (2004, s. 267). demiştir.

Sanatın bilgi kapsamında kendi gerçeği ve kendi sonucu vardır diyen Read, sanat ile kültür arasındaki kültürel işleve şöyle değinmektedir: “Siyasetle, dinle ve bizim insan alinyazımıza tepki gösteren tüm öteki biçimlerle gerekli ilişkileri vardır. Ama bir tepki biçimi olarak ayrıdır ve uygarlık ya da kültür dediğimiz şeyin bütünleşme sürecine katkısı vardır” (Baynes, 2008, s. 31).

Sanatın salt haz verme işlevini Aristoteles’in ‘Katharsis’ kuramı karşılar diyebiliriz. Arınma anlamına gelen Katharsis; ruhun tutkulardan arınması, olarak tanımlanmaktadır. (Bkz. Timuçin, 1998)

Erinç, Aristoteles’in Katharsis’i için “hem sanatçı açısından duygusal boşalımı tanımlar, hem de alıcı açısından duygusal boşalımı tanımlar. Bu bağlamda gerek bireysel açıdan, gerekse toplumsal açıdan bir rahatlama, bir huzur göstergesi şeklinde ifadesini bulur (2008 s. 104)” demektedir. Kandinsky ise “sanat, gayesi insan ruhunu geliştirmek ve inceltmek olan bir kuvvettir. Bu ruha hitap eden ve ruhun duyabildiği tek lisandır. Ruh, sanatta, ihtiyacı olan günlük gıdasını, kendisinin özümseyebileceği tek şekilde bulur” (1981, s. 92) demektedir.

İzleyicinin, sanat eseri ile etkileşimi sonucunda aldığı estetik duyumsamalar, sanat eserinde kendi içsel yansımalarını görebilmesi (ona dahil olması, onunla bütünleşmesi) ya da tanık olmanın verdiği coşkunun, sanatın haz verme işlevini yerine getirdiği söylenebilir.

Özbek ise ayrıca, “yalnız oyalamak, eğlendirmek değildir sanatın amacı, bilgilendirmek, aydınlatmak, yönlendirmek, dünyanın değişmesine, daha

yaşanılabilir hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Toplumsal gerçeklere ışık tutmak, evrensel değerler etrafında birleşerek, insanlığı birbirine yaklaştırmak gibi bir amacı da vardır onun” (1996, s. 7) demektedir.

Sanat, toplumların kültürleriyle karakter kazanırken, evrensel değerlerle özüne yaklaşmaktadır diyebiliriz. Bu durumda sanatın kültürleri ve bireylerini etkilemesi kaçınılmaz olacaktır. Peki bu etkileşimin içerisinde sanat gereklimidir?

II.1.4. Sanatın Gerekliliği

İnsanoğlu, varlığı içerisinde ruhsal ve bedensel bir bütün olarak, Cré Magnonlar’ dan bu yana, kendilerini gerçekleştirmek için çalışmaktadırlar. İnsanın, daha iyiyi, daha güzeli ve daha doğruyu bulmak istediğini söyleyen Tamer Levent, sanatın; insanın, bilme, öğrenme ve yaratma dürtülerine karşılık veren bir olgu olduğunu belirtir. (Bkz. 2000). Bu bağlamda insan, sanatın işlevselliğinin kaçınılmazlığı doğrultusunda; insanlık tarihi boyunca sanatın faydacılığı, değişip, gelişen serüveni ile hep bir bütün olmuştur. Bu bütünlük, bakmak ve görmek arasındaki seçim doğrultusunda, görmenin ve duymanın önemini yitirmeyen insanlığın (çünkü özünde var) bunu doğru bir biçimde hayata geçirmesi ile oluşacaktır. Schiller bu durumu “kişi, bakmadığı ve duymadığı sürece, biçimden ve boş yetiden başka bir şey değildir” (1965, s. 52) şeklinde açıklamaktadır.

Bilgisizlik, korku, kin, karamsarlık, öfke, ego, ayrıca kendini yadsıma gibi eğilimleri olan insanoğlu, zaman içerisinde, yaşanılması zor bir dünya atmosferi yaratmıştır. Bu durumdan kurtulabilmek; Boerescu’nun ‘toplum, şeffaflık ve sanat’ konulu makalesinde geçen ‘şeffaflık’ olgusuyla açıklanabilir. Yazar, saydamlığı, arkasını gösteren anlamının ötesinde ‘bilinçlilik konumunu’ tanımlamak için kullanmıştır. (Bkz. 2006).

“Hayata geçemeyen şeffaflık, kendisini sanat yoluyla gösterebilmiştir. Sanat şeffaflığı içinde barındırır. Çünkü sanatın temelinde var olan yaratıcılık ve deha, dış dünyada var olan toplumsal normların, çatışmaların, tekdüzeliğin ötesinde bir varoluş boyutunu müjdelere ve tüm şeffaflığıyla yaşadığımız dünyanın gerçeklerini gözler önüne serer. Bir başka dille sanat, tabuları yıkmak, sınırları zorlamak, alternatifler üretmek için şeffaflığı kullanır.” (2006, s. 112).

Bilinç düzeyine ulaşabilmek için gerekli olan sanatsal yoğunluk “algısal gelişimin, bilinçsel gelişim ile devamını ve birlikteliğini, bu da sezgisel yeteneğin katkısını kaçınılmaz kılar... , ...sanat, bilindiği gibi, düşlerimize, fantezilerimize bir gerçeklik kazandırabilme yetisi ve bunları estetik bir yolla ortaya koyabilme becerisidir.” (Erinç, 1998, s.109). Bilinç düzeyinin yetkinliğe ulaşabilmesi, sanatın gücünün ve etkisinin kullanılarak tamamlanacağı göz önündedir. Buna ek olarak; “algılama ve biliş süreci *sağlıklı gelişirse*, insan, çevresi ile psikolojik bir denge kurmuş olur.” (Aygenç, ‘tarihsiz’, s. 12). Aksi takdirde, psikolojik dengesizlikler baş gösterip, her geçen gün, artarak urlaşmaya devam edecektir. Sanattan yoksun kişilerin ya da onunla ilişki kuramayan uygarlığın, bir çeşit manevi boğulma ve sosyal bunalım tehdidiyle karşı karşıya olabileceğini savunan Huyghe (Bkz. Aytaç, 1981) durumsal ciddiyetin boyutlarını açıkça dile getirmiştir.

Sanat’ın gerekliliğini; ‘sanat ne için vardır?’ sorusunun yanıtları içerisinde görebiliriz.

- Sanat, insanlar arasında iletişimin bir nedeni olarak vardır.
- Sanat, duygulara yönelik uyarıcı hazlar veren, ifade içgüdüsünün iç çatışmasının bir yansıması olarak vardır.
- Sanat, insanlığa yaşama gücü vermek için vardır.
- Sanat, insanın manevi yönünün içinde yaşayıp geliştiği ortamı, akla dönük olarak aydınlatan bir uğraşı alanı yaratmak için vardır.
- Sanat, insanın kendi insanlığını tanıması için vardır.
- Sanat, insanın yaşama bakışını etkileyip duyularını çelen, duyularına devinim kazandıran bir araç işlevi görmek için vardır.
- Sanat, insan yaşamının dengelerini sağlamak için vardır.” (Artut, 2001, s. 19-20).

Varlığıyla, insan hayatına olan katkılarına rağmen, insanların sanat konusundaki umarsızlıkları, bu ciddiyetin boyutunu derinleştirmektedir. Tolstoy bu durumu günümüzün bozulmuş toplumu içerisinde sanat ve bilim yoluyla, özlenen idealin eksik de olsa dillendirildiğini vurgulamıştır. Sanatın, ‘insan ruhuna hitap eden hayati bir organ’ olması bu yaklaşım tarzını desteklemektedir. (2004, s. 238-239). Sanatın, insan için olan değerliliği, kendisi

bunun farkında olmasa da, sanatı yaşatma güdüsünü ortaya çıkarmaktadır. Bu da, sanatı tam olarak özümsemese de, sanatın kapsayıcılığı nazarında, insanı bir ucundan yakalayabilir mi sorusunu akla getirmektedir. Tüm insanların sanatla ilgili olduğunu düşünen Erinç bu noktaya “kimi doğrudan, kimi dolaylı olarak bu ilişkiyi sürdürür. Kimi sanatı hoşça vakit geçirme aracı olarak kabul eder, kimi kendini geliştirme, beğenilerini daha rafine etme aracı olarak görmektedir” (2008, s. 9) sözleriyle değinmiştir. Günün birinde sanat ile insan arasındaki karşılıklı gerçek bir birleşme ile;

“Sanat, eğer yaşamımızın her alanına girmiş olsaydı, yaşam daha güzel, daha özgür, daha düzenli, daha coşkulu ve insanlar da daha ahlaklı olurdu. Çünkü duyguları hazla beslenen insanlar kötülüklerden kendilerini arındırır ve olgunlaşırlar, böylece de yaşam daha zevkli olurdu.” (Gençaydın 2003 s. X).

diyebiliriz.

Günümüz toplumu bilimsel, teknolojik ve siyasi olguların etkileri karşısında çağına karşı yabancılaşmıştır. Böylece sanatın, dolayısı ile insanın varlıksal, eleştirel ve estetiksel düşüncesi, kültürel kimliği ve erdemli bir insan olma nitelikleri tırpanlanmış; Nazım Hikmet’ in tabiri ile ‘hayatın ıskalanması’ daha kolay oluşmuştur.

“Bilim ve teknolojinin, endüstrinin bu denli büyük ölçekli gelişmesine karşılık, sosyo-kültürel yapı, yüzyıllarca insanı belirlemiş olan insan olma özünü, bilimsel, etik ve estetik değerler sistemini yitirmiştir. Bu da insanı, topluma, toplumsal kurallara ve yeni değerler sistemine karşı yabancılaşmaya götürmüştür.” (Demirkalp, 2003, s. 43).

Bu yabancılaşma sonucunda kendisine, çevresine, topluma ve sanata karşı üslenmiş olduğu rolü Binyazar şöyle özetlemektedir:

“...güzele ve gerçeğe yönelen sanat, duyarlılığını da geliştirmiştir. Duyarlılığı gelişmemiş, bu gücüyle sanatsal bir çevrenin havasını solumamış insan, alışkanlıklarının tutsağı olarak devinimini yitirmiş bir yaşamı yeğler; doğanın ona bağışladıklarının ötesinde bir varlık gösteremez. İlkeliğiyle içinin duygu sömürüsüne uğrayan insan da bir gelişimden söz edemez. Ama onlardan üstünü yoktur; her fırsatta ortada görünürler, çağlarının ileri değerlerine karşı çıkarlar, yozlaştırıcı her türlü sanatı baş tacı ederler.” (2003, s. 36).

Sanatın gerekliliği konusunda birçok kişinin düştüğü yanılgılar vardır. Bu düzlemde sanatın gereksiz olduğu dile getirilmektedir. Ekonomik sıkıntıların, siyasi çıkarların, kültürel erozyonun etkisiyle oluşan, toplumsal çaresizliğin yansıması, bu nedenleri meydana getirmektedir. Sanatın, farkındalığı ile sorunların çözülebileceği; sanatın karmaşık olan zincirleme etkileşimi sonrasında anlaşılacaktır. Dolayısı ile toplumsal sorunlarda iyileşme söz konusu olacaktır. Bu aydınlanmanın sağlanabilmesi için toplumların sanat eğitimiyle sentezlenmiş bir eğitim almaları gerekmektedir. Böylece bahsedilen zincirleme etkileşim söz konusu olacak; hür, barışçıl, kültürlü ve duyarlı bir uygarlık sürecine girilmiş olunacaktır.

Edman'nın;

“Tipik insan faaliyetleri ne kadar sanat çeşnisine bürünmüşse, tipik zevkler ne kadar hür ve uyarıcı bir huzur kaynağı haline gelmişse, medeniyet o kadar ileriye gitmiş demektir. Zamanla sanatın disiplinli hürriyetin, en yüksek ahlak yasası sayılması ve yine zamanla sanat eserleri ile sanat zevkinin en mantıklı işler olarak görülmesi mümkündür. Böyle bir zaman gelince sanat, bütün hayatı kaplayacaktır; böyle bir cemiyette devlet adamları, en büyük sanatçılar olacaktır.” (Edman, 1998, s. 56-57).

sözü bu açıdan, önem teşkil etmektedir.

‘Birçok insanda yetenek yoktur, bu doğuştan gelir’ gibi yanlış bir düşünce yaygındır. Bilinmesi gerektiği gibi insanlardan beklenen bunlar değildir. Dünyada yaşayan herkesin güzel resim yapması ya da bir müzik aleti çalıyor olması, insanlığı, beklenen seviyeye ulaştırmayacaktır.

“yani sanat, sadece bir estetik obje yaratmak ya da bir estetik obje karşısında olduğunun farkına varmak demek değildir. Sanat; insanoğlunun, yaşamının her anında, yaptığı her eylemde, tüm tutum ve davranışlarında, düşünülmeden gerçekleştirilen bir estetik kaygı içinde olması demektir.” (Erinç, ‘tarihsiz’, s. 46).

Sonuç itibarı ile insanoğlunun; varlığını oluşturan değerleri, değerli olan hayatı, idealleri ve insani olguları adına yapabileceği en akılcı şeyin sanatın farkındalığında olunması gerektiği gerçeğidir. Eti “var olan tüm sanat ve kültür varlıklarının bir an için olmadığını düşünebilirsek, dünyada kayda değer başka

bir şeyin kalmadığını görebiliriz. Kültür ve sanattan yoksun bir insanlık düşünemiyorum” (1995, s. 39) der. Kuşkusuz sanat, dünya ile insan arasındaki, önemli bir algılayış biçimidir. Bu açıdan, “sanat insanın dünyayı tanıyıp değiştirebilmesi için gereklidir. Ama salt özünde taşıdığı büyü yüzünden de gereklidir.” (Fischer, 1979, s. 17). Sanatın gerekliliğine inanmanın, dünyaya yüce değerler kazandıracığını savunan Balamir de, sanatın gerekliliğinin ‘kuşkusuz’ olduğunu belirtmektedir (Bkz. 1999).

II.2. YARATICILIK

II.2.1. Yaratıcılık ve Zeka

İnsanoğlunun tanımlanırken kullanılan en önemli özelliklerinden biridir yaratıcılık. İlk insanların doğaya karşı hayatta kalabilme mücadelelerinde en etkili silahı olmuş, bilim, sanat, felsefe ve teknoloji gibi birçok alanda gelinen noktaya ulaşılmasını sağlamıştır. Yaratmak; “benzeri, eşi, örneği olmayan güzel bir yapıtı ortaya koymak, var etmek” anlamındadır (Bkz. <http://www.tdkterim.gov.tr> 29.01.2010). Köken olarak ETÜ ‘yara+ıt’ ‘dan gelen bu sözcük yakıştırmak, uymak anlamındadır (Bkz. Nişanyan, 2009). “Yaratmak Latince ‘create’ sözcüğünden gelip, ‘doğurmak yaratmak meydana getirmek” (Apaydın ve diğerleri, 2009, s. 154), Arapça’da “‘xalq’ tanrının yaratma eylemine verilen ad. Ama aslî anlamı bu değil, ‘ölçerek kesmek, biçmek, pay edip ayırmak’... Akraba dillere bakarsak, Aramice xalq ‘pay etmek, bölmek’. İbranice ‘xeleq’ pay, porsiyon, kismet” (<http://www.taraf.com.tr/makale/8267.htm>) 29.01.2010 anlamındadır.

Dışsal ve içsel etkilerin oluşturduğu karmaşık bir yapıya sahip olan yaratıcılık, estetize edilmiş bir donanım ile birlikte, yetkin bir harekete dönüşmektedir. Erinç, “insan olmanın doğal nedenleri kabul edilen algı ve sezgi yetilerinin, yine doğal bir sonucu da imgeleme gücü ve yaratma isteğidir” (2004, s. 87) diyerek, bu yapının önemli bir insani değer olduğunu vurgulamıştır. Erinç, estetiğin gerekli olduğunu da, Platon’ un ‘mutlu insan’ profili ile belirtmiştir:

“Platon, mutlu insanın, ‘insani işlevlerin en yükseği olan düşünme ve temaşa etme’ gücüne sahip insan olduğuna inanmaktadır. Bilim-Sanat-Felsefe kendi kendilerine yeterli etkinliklerdir. Bu etkinliklerle uğraşan insanın, diğerlerine oranla mutluluğu, dış koşullara daha az bağımlıdır. Bilim ve felsefe, ilgi alanının yaratabilmesi için bile en az bir eğitimi, bir rehberliği gerektirir. Oysa sanat, estetik kaygıyı duymakla, insanı duyarlı kılmakla hemen oluşur.” (2004 s. 88).

Platon’un bu söylevleriyle birlikte, yaratıcı bireyler yetiştirebilmenin en etkin yolunun, sanat eğitimi olduğu görülebilir.

Yaratıcılık meydana gelirken geçirdiği evreler vardır. Bu evreleri İsmail Üstel ‘hazırlık dönemi, kuluçka evresi, evraka (buluş) basamağı ve rafinasyon (eleme) olarak dört aşamada ele almıştır:

“Hazırlık dönemi: Bu dönem yaratıcı düşünceyi tetikleyen bir unsurla başlar. Bilgi edinme, bunları ilişkilendirme, farklı açılardan analizleme, yorumlama, değişik biçimlerde sentezleme, değerlendirme, yeniden yorumlama biçiminde sürdürülen etkinliklerdir.

Kuluçka evresi: Yaratıcı düşünce sürecinin bu aşaması, ürünün ‘bilinç ötesinde olgunlaşmakta olduğu’ kademedir. Bilinç düzeyinde algılanmamakla beraber, yoğun bir yaratıcılık çabasının sürmekte olduğu evredir.

Evraka (buluş) basamağı: Beyinde ‘şimşegin çıktığı’ andır. Hazırlık döneminde tohumu atılan, kuluçka evresinde farkına varmadan yeşeren yaratıcılık, birden bire somutlaşır.

Rafinasyon (eleme): sürecin bu bölümünde, yaratıcılık süzgecinden süzülen, orjinlik, ‘rafine edilerek’ uygulanabilir kılınmaktadır.” (Artut, 2001, s. 121-122).

Bu evreler doğrultusundaki süreç, kişinin tam bir zihinsel aktivitesi sonucunda cereyan etmektedir. Bu bağlamda zekâ akışkan bir devinimle birlikte, beyinsel sirkülasyonda oluşmaktadır. İnsan beyninin ürünü olan zekâ kavramına geçmeden önce yapısal ve işlevsel açıdan çok karmaşık bir içeriği olan insan beyninin kullanım yoğunluğuna göre belirli bölümler olarak incelenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu bölümler sağ ve sol yarım küre olarak ikiye ayrılırlar. Edward’ın, insanın sağ ve sol yarım kürenin karakteristik karşılaştırmasını inceleyelim.

SOL YARIM KÜRE	SAĞ YARIM KÜRE
SÖZEL: Sözcükler isimlendirme, betimleme-tanımlama olarak kullanılır.	SÖZEL OLMAYAN: Nesnelerin farkındalığı minimalist bir şekilde algılanır, kavranır.
ANALİZ: Figürlerin, nesnelerin tamamı parça parça veya basamak basamak olarak betimlenir.	SUNİ, SENTETİK:Nesneleri formlarıyla birlikte bütünsel olarak kavrama
ŞEMATİK: bazı şekillerin şematik olarak kullanılması, örneğin basit bir göz formunun çizilmesi, imza gibi.	SOMUT: Nesnelerin birbiriyle olan anlık ilişkileri
SOYUT: Küçük bilgilerin (ipuçlarının) alınması ve nesnelerin tamamının gösterilmesi, betimlenmesi.	ANALOJİ: :Nesneler arasında ki mecazi ilişkileri kavrama ve benzerlikleri görebilme.
ANLIK DURUM: Bir şeyleri öncelik sırasına göre izlemek. Önce birinci, sonra ikinci gibi	Anlık olmayan durum: Zaman düzencesi olmaksızın gelişen durum.
AKILCILIK: Çizim sonuçlarında gerçekleri ve nedenleri esas alır.	AKILCI OLMAYAN: Bir sonuç ya da gerçeklik temeli olmayan,neden gösterilmeden (gönüllü olarak) kararları ve sonuçları ertelemek
SAYISAL: Hesaplama yapmada numaraların kullanımı	UZAYSAL(uzam): parçaların nasıl bir bütünsellik içinde düzenlendiğini ve nesnelerin diğer nesnelerle ilişkisinin nerede olduğunu görebilme, anlayabilme
MANTIKSAL: Çizim sonuçlarının mantığı esas alması. Ardışıklığın oluşumu. Örneğin: Bir matematiksel teorem veya düzeyi iyi saptanmış bir tartışma	SEZGİSEL: Eksik modeller, iri parçalar ya da görsel imajları temel alan anlayışlara yönelik sıçramalar yapabilme

DOĞRUSALLIK: Bütünselleştirilen düşüncelerde ardılığın oluşturulması. Bir düşüncenin doğrudan bir başkasını izleyerek sonuca varması	HOLİSTİK: Nesnelere bütünsel bir bakış açısı, parçaları (modelleri) ve yapıları anlam, sık sık karşıt sonuçlara varabilme becerisi
---	--

Tablo 1:
Betty Edward' ın, insanın sağ ve sol yarım küre tablosu (Artut, 2001, s. 132)

Beynimiz sağ ve sol yarım küresiyle bir bütün olarak bilişsel olarak da birçok fonksiyonu gerçekleştirmektedirler. Zekâ bu fonksiyonların bir bütünü olarak tanımlanabilir. Bu kavrama ilişkin araştırmalar yapan Gardner, zekâyı 'Çoklu Zeka Kuramı'yla entelektüel kapasite alanlarıyla sınıflandırmıştır:

1. Mantıksal matematiksel zekâ: ... sembollerin kabul edilen mantık kurallarına göre, soyut işlemlere uygulanması ile ilgilidir.
2. Dille ilgili zekâ: ... etkin bir konuşma yapmayı, anlamları belleklerde biriktirmeyi sağlar.
3. Uzamsal zekâ: Yüzleri tanıma bir yer etrafında yolu bulma ve ayrıntıya dikkat etme işlemlerinde bireyi güçlendirir.
4. Kinestetik zekâ: Problem çözme, değerli ürün meydana getirmek için, vücudun ya da vücut kaslarının kullanımında ki yeteneğe işaret eder.
5. Müzikal zekâ: ... Müzikal transformasyonların çeşitlerini takdir etme, ses perdesine duyarlı olma ve söz konusu olan bir sesi taklit etme kapasitesiyle ilgilidir.
6. İnsanlar arası ilişkilerle ilgili zekâ: İnsanlar arasında, özellikle huy, mizaç ve yönelim açısından ayırım yapma, bu kapasitenin nüvesini oluşturur.

7. Bireyin kendisiyle olan ilişkilerindeki zekâsı: Bu kapasitenin nüvesi, bireyin yaşamla ilgili kendi duygularındaki artışa işaret eder. (Ülgen, 1997, s. 28-29).

Yaratıcılık için belli bir zekâ aşamasının zorunlu olduğunu söyleyen İnci San, bir alanda yüksek yaratıcı bir düzeyin, yüksek bir düz zekâ aşamasına dayanmadığını belirtir. Yapılmış olan bir deney ve sonucu bu kanıyı somutlaştıracaktır:

“Yüksek zeka bölümlü (IQ’lu), fakat aşağı yaratıcı puanlı bir grupta, yüksek yaratıcı puanlı fakat aşağı IQ’lu bir grup üzerinde yapılan bir araştırma ... önemli olan şu sonuçları getirmiştir: Yüksek yaratıcı grup, IQ’su düşük olmasına rağmen, okulda yüksek zekalı çocuklar kadar başarılı olmaktadır.” (San, 2004, s. 22).

Anlaşılacağı üzere, tam insan olma yolunda, hep daha iyiye olan gereksinimler ile birlikte, insan zekâsının tüm yollarını kullanabilmesi için; gerekli olan ihtiyaçların karşılanabilmesi gerekmektedir. Bilişsel alanda yapılan araştırmalarda zekâyı üçboyutlu olarak ele alıp ‘içerik, işlevsel, ürünsel’ olarak sınıflayan Guilford’un zekâ modeli ise şöyledir:

“Bu sınıflamaları da kendi içinde alt bölümlere aşamalı olarak ayırmıştır. İçerik boyutu, görsel, işitsel ve kassal duyum, sembolik, sözel ve davranışsal olarak dört alt basamakta toplamıştır. İşlevsel boyutu -ki mental operation olarak ele alınabilir ve bilişsel alanla ilgili olandır- bilgi, hatırlama, iraksak düşünme, yakınsak düşünme ve değerlendirme şeklinde aşamalı olarak sıralamıştır. Ürünsel boyutu ise, units, sınıflama, ilişkiler, sistem, çevirme ve doğurgular olarak sınıflamıştır.” (<http://www.egitim.aku.edu.tr/taxonomi.htm>) 02.02.2010.

Guilford’a göre, iraksak düşünme yaratıcılığa en yakın olan düşünme biçimidir.(Bkz. Kırıçoğlu, 2005) Unutulmamalıdır ki yaratıcılık, gücünü geniş bir perspektif ve bir çok açıdan düşünülerek elde edilebilecek bir yolla oluşturur. Tanımlarından da anlaşılacağı gibi;

“Iraksak düşünme, olası çözümler hatırlama ya da yeni çözümler üretmedir; kişinin düşünceleri birçok farklı yol boyunca “*iraksar*” (genişleyerek yayılır). Yakınsak düşünme ise, ihtimalleri daraltmak ve

en uygun çözüme “yakınsamak” için bilgi ve mantık kurallarını uygulamak olarak tanımlanmıştır. Iraksak düşünme, yakınsak düşünmeye göre daha esnek; yalnız eldeki bilgilerle yetinmeyen bir düşünme yöntemidir; daha zengin fikirler akımına açıktır ve dolayısıyla yeni çözümlere ve yaratıcılığa daha yatkındır.” (<http://www.enveryolcu.com/yaraticilik/zeka.html>). 02.01.2010

Iraksak düşünme yöntemi gereği, yaratıcı düşünmenin anlatımıdır. Böylece, bu yolla cereyan eden zihinsel oluşum karşısında yaratmak eylemi ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

“Yaratıcı düşünme; içsel durumlar ve gereksinimlerin dış dünya koşullarına eklenmesiyle, hem problem çözüm özelliklerinin hem de düşlemin birbiriyle çok yakın bir ilişki içinde örülüp dokunarak birleştirilmesidir. Yaratıcılığın en belirgin özelliği dışa vurma, kendini anlatmayla ve önceden belirlenmiş yöntemle bir tür problem çözümünü ya da en uygun çözümdür. Yaratıcı düşünme, varlık üzerinde durmaksızın etkili olan, gizli içten gelen istek ve ihtiyaçların anlatımı ve geçmiş yaşantının özgürce ve yeniden düzenlenmesi olan düşleme benzer ancak çok güçlü bir etki olan iradenin denetimi altında olduğu içinde düşlemden farklıdır. Yaratıcılık, farklı, özel bir problem çözümüyle en son olarak üründe gerçekleşen dışa vurumdur ve nesnel anlamının doğruluğundan çok doyurucu ve yeni olması gerekir.” (Yurdakul & Sarıkavak, 1989, s. 61).

Yaratıcılığın duyumsama, sentez ve oluşturma eylemi ile bireylerin farkındalıkları ve özellikleri düzleminde şekil değiştirdiği bilinmektedir. Yani kişiye özel olmaktadır. Bu düzlemde yaratmak her kişinin farklı bir dünya olduğu düşüncesiyle varlığını bulur. Böylece bireysellik davranışa nüfuz ederek kişisel yansımayı oluşturur. “Yaratıcı davranış yenilik getiricidir; yaşantılar, ortamlar, olaylar nesnelere üreten davranıştır.” (Yurdakul & Sarıkavak, 1989, s. 58). Yeni ya da farklı olanın konusu olan yaratıcılık, sezgisel olanla da doğrudan bağımlıdır. Artut, zekâ için “sorunları önceden ve anında fark edebilme, sezme ve hissedebilme yetisidir” demektedir.” (2001, s. 126).

Bu bağlamda, sezgiciliğin kurucusu olan Bergson, sezgi için;

“Gerçeği kavrama yetisi; bir anda yakalama, kavrama, sezme, sezgi keşfetme. Sezgi, içgüdü ve anlağın bir birleşimidir, gerçeği birden kavramada içgüdüden yararlanır, anlık da içgüdüde uyku halinde olan bilinci uyandırır ve onu tutkularından kurtarır; öyleyse sezgi, kendi bilincine varmış içgüdüdür”

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=sezgi&ayn=tam>)
[10.02.2010](#) demektedir.

Sadece sanatın değil; temel, sosyal, uygulamalı ve doğal bilimlerde de sezgisellik, buna bağlı olarak yaratıcılık önemli bir yere sahiptir. Unutulmamalıdır ki, "yaratıcılık tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır." (San, 1979, s. 18).

"Bilimde de, sanatta da yaratıcılığın göstergesi olan buluşlar, hep değişik alternatiflerin içinden en uygun olanı seçebilmeyi, dolayısı ile olayları bir ilişkiler bağlamında görebilmeyi, rastlantıları değerlendirebilecek sezgi gücünü geliştirmeye bağlı görünmektedir." (Akdeniz & Aksel, 1989, s. 14). Aynı görüşü savunan Bergson bunu, insanı çevreleyen sınırsız evreni kavramanın sezginin başarısıyla olacağını söyleyerek dile getirir (Bkz. http://www.felsefeekibi.com/FORUM/forum_posts.asp?TID=35156&PN=1).
06.12.2009

Yani evrenin kavranılmamış olan bakış açısıyla yeniden yaratılması söz konusu olmayacaktır. Bu kavrayışın da sezgiyle gerçekleşeceği aşikardır. Bu konuda sezginin bilim alanında incelenmesi, ilerleyen süreçte karşılaşacağınız önemli bir kavram olacaktır.

İnsan hayatının önemli bir yerine sahip olan yaratıcılık, eğitim ve öğretim açısından göz ardı edilemeyecek düzeyde kendin göstermektedir. Böylece bireylerin bilişsel ve duyuşsal gelişimleri açısından olunabilecek en üst düzeyde zihinsel etkinlik gösterebilmeleri, ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere, eğitim sisteminin eksik yanı olan sanat eğitimi ile tamamlanacağı anlaşılacaktır.

II.2.2. Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler

Yaratıcılık; zihinsel süreç içerisinde, öğrenilmişliklerin, psikolojinin, mekansal ve kişiler arasındaki etkileşimle vb. durumlarla ilintili olarak meydana gelmektedir. İraksak düşünce doğrultusunda dolayısı ile geniş bir bakış açısı kapsamında sınırları olmayan bir zemin gerektirmektedir. 'Yaratıcı olana karşı, olmayan

davranış'ları bir tablo ile ifade eden Özsoy, yaratıcı öğrenmede çözümlerin önceden belirlenemeyeceğini, bu durumun yaratıcılığı sekteye uğratacağını ve yaratıcı öğrenmenin tamamen açık uçlu (ıraksak düşünce) olduğunu vurgulamaktadır. (Bkz. 2007)

Yaratıcı Olan	Yaratıcı Olmayan
Bilgiden bilinmeyene doğru çalışma	Bilginin yapısını yönetme
İzlenecek modelin bulunması	İzlenecek modelin/ örneğin olması
Doğru ya da yanlış cevapların olmaması	Doğru cevapların olması
Açık uçlu cevap, karşılık	Sabit, kesin cevap, karşılık
Deneme ve hata, buluş yöntemleri	Öykünme, hatırlama yöntemleri
Hayal kırıklığına ve belirsizliğe hoşgörü.	Hayal kırıklığına hoşgörüsüzlük güvenlik isteği.

Tablo 2:
Özsoy'un yaratıcı olana karşı olmayan davranış tablosu (2007, s. 160).

Her insanın sahip olduğu yetenek, aile ve öğretmenlerin davranışlarıyla Çetin'in de dediği gibi "köreltilerek, yaratıcı cesaretler kırılacağı gibi, arttırılarak da geliştirilebilir. Bir başka deyişle öğrencide zaten var olan ışık öğretmen sayesinde her yönde değişebilir." (2002, s. 77). Kişisel yaratıcılık toplumun ve kültürlerin vermiş olduğu değerler çerçevesinde bu öngörüü kapsayabilir. Bu doğrultuda bireyleri sosyal ve ekonomik etkilerle şekillendirir.

Farklı olma ya da farklı düşünme, standartların dışına çıkıp, aykırı olma gibi içgüdülere bağlı olarak düşünme yetisi, San' ın dediği gibi "içsel özgürlükten yoksun olma... alan ve konu hakkında yeterli bilgilerden yoksun olma... yanlış yapmaktan, yenilgiye düşmekten, alay edilmekten korkma... tüm öğretim ve eğitiminde akıl ve mantıktan yana ağırlıklı, sağ beyine yönelik... (eğitimden) geçmiş olma" (2004, s. 20) gibi faktörler yaratıcılığı olumsuz etkilemektedir.

Bu olumsuzlukların en aza indirilmesi ve ideal olana dönük bir anlayış söz konusu olup, buna bağlı bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Peki bu sistem geliştirilirken, sanat eğitimi bunun neresinde olmalı?

II.3. EĞİTİM

II.3.1. Sanat Eğitimi

Deneyimleri faydalı veriler haline getiren, yaşamı kolaylaştıran, geçmişle geleceği birbirine bağlayan ve bu düzlemde bireyin hayatını kolaylaştıran eğitim; “bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.” (Başaran, 1989, s. 17). Türk Dil Kurumu’nun da katıldığı bu tanım doğrultusunda eğitimin insan üzerinde büyük etkisi olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. <http://tdkterim.gov.tr/bts/17.02.10>).

Eğitim çok daha eski zamanlara dayanan bir olgu olarak özellikle din olgusunun öğretilmesi yoluyla gelişmiştir ve birçok uygarlıkta varlığı görülmektedir. Farklı olarak, eski Yunan uygarlığındaki eğitim, yöntemsel açıdan sanat eğitimine odaklı bir başlangıç ve sonrasında da kapsayıcı bir yol izlemiştir.

“Yunan eğitim ideali, esas olarak M. Ö. 8.- 6. asırlarda oluşmuştur. Bu eğitim, jimnastik ve müzik yoluyla insanın her yönlü gelişimini, yani beden ve ruhun harmonik bir bütün halinde gelişmesini amaç edinmiştir.

Bu eğitim görüşü artık yeterli olmamaya başlayınca, o zaman bunun yeni unsurlarla desteklenmesi ihtiyacı ortaya çıktı. İşte bu nedenle de, gerçek eğitim düşüncesinin sistem ve teorisinin geliştirilmesi zorunluluğu duyuldu.” (Aytaç, 1981, s. 17).

Bununla birlikte Artut, sanat eğitimi tarihinin toplumsal ve kişilerarası değişime uğradığını, sürekli değişim ve gelişim içerisinde olduğunu söyler. “Bu alanda sanat eğitimcileri, psikologlardan ve bilim adamlarından oluşan ilk bilimsel ciddi araştırma ve incelemeler 1960’lı yıllarda kendisini göstermiş olmakla birlikte ilk hareketler 18.yy ortalarında başlamıştır.” (2001, s. 97). Bu yıllara göz atacak olursak sanat eğitiminin gelişim açısından yükselen grafiğini görebiliriz:

“1800’lerde sanatın, özellikle o dönemde klasik sanatın ve bu sanatla uğraşın, insanı eğittiği üzerinde duruluyordu. Buna kimi meslekler için gereken el sanatlarına ilişkin ön eğitim işlemleri de eklendi. Sanat eğitimi açısından önemli olan ilk görüşler arasında, Halder’in halk

sanatlarına eğilmesi, Gothe'nin renklerin duysal niteliklerine ilişkin incelemesi, Schiller'in öne sürdüğü "oyun" tezi. Rousseau'nun, kişinin kendi öz varlığını geliştirmek için doğal ve yaratıcı sanatsal uğraş ve etkinliklerin bir araç olduğu düşüncüsü, Humboldt'un resim çizme etkinliğini bir tür dil olarak görme eğilimi gibi görüşler sayılabilir." (San, 1983, s. 54).

Ülkemizin Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ikinci maddesinde;

"Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek" denilerek açıkça sanat eğitime vurgu yapılmış ve bunun önemi yasal olarak isimlendirilmemiş olsa da, amaçsal doğrultuda güvenceye alınmıştır. (Bkz. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>) 20.02.2010.

Unutulmamalıdır ki, sanat eğitimi; kişiyi birey, bireyi özgür, özgürlüğü tutarlı ve hayatı anlamlı kılar. Sanat eğitimi ile ilgili düşüncülerin sözlerine bakılacak olursa bu daha iyi görülebilir. İnsanın eğitiminde Sanat dallarının önemi ve gerekliliği konusunda söylenmiş sözlere ve yazılı düşüncelere antik dönem den bu yana süre gelmiştir. Sanat eğitiminin bu yolculuğunun son noktası olan günümüz dünyasında temel taşların aynı olduğunu ve tartışmaların pedagojik açıdan genişlediği söylenilebilir.

Türkdoğan, sanat eğitiminin yalnızca insana özgü bir gereksinim olduğu varsayımıyla hareket eder ve sanatı, insanı insan yapan değerlerden birisi olarak görür (Bkz. 1984) William Blake ise "İnsan, uslamlama gücüyle ne görüp kavradıysa ancak onu karşılaştırır ve yargılar" (Baynes, 2008, s. 13) demektedir. Kırıçoğlu, "sanat yolu ile tam insan yetiştirilir" (2005 s. VIII). Tonguç'un ise, sanat eğitimi için, "amacı çocukları sanatçı olarak yetiştirmek değil, insan olarak eğitmektir" (Kurtuluş, 2001, s. 19) sözü Kırıçoğlu'nu doğrular niteliktedir. Görüldüğü gibi sanat eğitiminde ortak bir söylem söz konusudur ve insan merkezli bir yaklaşım temelinde gerçekleşmektedir. Bireyin çıkarlarının "ruhsal ve bedensel eğitim bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, yetenek ve yaratıcılık gücünün olgunlaştırılması çabası" (Türkdoğan, 1984, s. 14)'nı göz önüne alan sanat eğitiminin, sanatı bir araç olarak kullanmasıyla, sanatın da bu eğitim ile vücut bulacağı bir gerçektir.

Türkdoğan özetle, “bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye çıkarma amacı ile yapılan tüm eğitim çabasına sanat eğitimi adını vermemiz, uygun bir yorum olur kanısındayız” (1984, s. 14) demektedir.

Aksel’e göre tarihsel ve toplumsal koşullarla ele alınması gereken sanat eğitimi:

“Kurumları içerisinde sanat ve sanatçının yanı sıra, sanat izleyicisi, sanat eleştirmeni, sanat tarihçisi, sanat hamisi, sanat koleksiyoncusu, sanat alıcısı, sanat galerisi, sanat müzesi, sanat dergisi ve benzeri birçok unsur ve mekanizmayı barındıran ve bunların karşılıklı karmaşık ilişkilerini içeren geniş ve zengin bir sosyal makinenin bir parçasıdır.” (Aksel, 1995, s. 17).

Sanat eğitimi böyle bir zenginliğe sahipken, aynı zamanda bu sosyalliğin bel kemiğini de oluşturuyor olsa gerek.

Sanat eğitimi insan hayatına yadsınamayacak düzeydeki etkileriyle sanatın ve yaşamın farklı konumlarında bulunan insanları, sanat eğitimiyle gerçekleştirerek sanatın yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu açıdan sanat eğitimi öncelikle insanı (yani sanatı) güdülemektedir. Bu, Aksel’in bahsettiği mekanizmanın organik bütünlüğü içerisindeki etkileşimsellik açıklamasını da destekler niteliktedir. Çünkü takdir edileceği gibi sanatın yaşam kaynağı insandır.

Sanat eğitiminin iki temel ilke olarak, “<kişilik ve insan> varlığına öteki de <sanat ve estetik> değerlere” dayandığını söyleyen Türkdoğan (Bkz. 1984) daha önce değinilen yaratıcılığın, doğuştan gelmediğini¹ ve bireyin gözlem, deney ve araştırma gibi uğraşları ile şekillendiğini ve bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulmasıyla ‘kişilik ve insan’ ilkesini savunmuştur. Ona göre “eğitim, eğitilenin kişiliğini geliştirmesine yardım etmek zorundadır”. Bu gelişimin sağlanmasıyla “onun, bedensel, zihinsel ve duygusal güçlerinin tanınıp en sonuna kadar geliştirilmesi gerekmektedir.” (Başaran, 1989, s. 119-120).

Türkdoğan, <sanat ve estetik> değerlerde ise “madde, form, görev ilişkisi”ni vurgulamıştır. Lukacs, Marcuse ve bizzat Marx’ın çalışmalarında: “Estetiğin, bir

¹“Sananatsal yaratıcılığın bilinçli, çalışmaya dayanan ve süreç içinde gelişen bir olgu olduğuna dair savlar ve büyü ya da olası bilinmeyenin açıklanmasına dair çabaları, eğitim alanında Rudolph Artheim’in Gestalt araştırmalarına, sanat alanında da Kosuth ve Beuys’ un ürünlerine kadar getirmek mümkündür” (Aksel 1995 s. 19)

temel insan davranışı ya da var olma biçimi olduğu, dolayısıyla estetik niteliğin küçümsenemeyeceği ifadesi” (Wolff, 2000, s. 136) yer almaktadır. Sanatın en değerli yapıtaşı olan estetik, dış çevreyle ve insanın özüyle bağlanan bir güçtür. Bu gücün yoğunluğundaki insan, kendini, çevresini ve evreni, alımlamasıyla yücelmiştir. Bu yücelik ise eğitimle süregelmiştir.

II.3.2. Sanat Eğitiminin Amaçları ve İşlevi

Bilindiği üzere insan, birçok açıdan gelişime açık ve aynı zamanda inanılmaz bir potansiyele sahiptir. Bireyin beğeni düzeyi ve farkındalıkları doğrultusunda yaşamsal değerlerin, buna bağlı olarak özellikle ruhsal arınmanın bu potansiyel doğrultusunda, sanat eğitimi ile gerçek aydınlanmaya sahip olacağı göz önündedir. Wells, “sanat olayını izleyen çoğu kişiler, derin bir haz duyar, yaşama sevinci ile dolarlar. Bu yüzden özellikle ilkel topluluklardaki sanat, bireyleri birleştirip kaynaştıran, birbirlerine karşı ölçülü ve anlayışlı davranmalarını sağlayan bir işlev görür” (1994, s. 191) diyerek bunu desteklemektedir. Bu düzlemde sanat eğitiminin işlevselliğine bakmak faydalı olacaktır:

1. Yaratıcılığını geliştirmek
2. Araştırmacı, inceleyici, sorgulayıcı bir kimlik kazandırmak
3. Entelektüel, kültürel bakış açısını geliştirmek
4. Kendine olan güven duygusunu kazandırmak, kendini tanımlamasını olanaklı kılmak
5. Analitik düşünme becerisinin gelişimini sağlamak
6. Eleştirel bakış açısı ve sezgi gücünün gelişimini sağlamak
7. Sanatsal sorunları çözebilme becerisini kazandırmak
8. Görme becerisi, olasılıkları tahmin edebilme gücünün kazandırılması
9. Sağlıklı düşünce ve kişilik gelişiminin oluşması
10. Taklit ve kopyacılıktan uzak özgün ve yaratıcı bir anlayış geliştirmek
11. Teknik bilgi ve beceri kazandırmak
12. Manevi (tinsel), duyuşsal, bilişsel, algısal gücünün gelişimine olanak sağlamak

13. Sorunlarıyla başa çıkabilme, deşarj olabilme gücünün, ortamının yaratılması” (Artut, 2001, s. 96).

Sanat eğitimi, varlığıyla insanı amaç edinerek kendini şekillendirmiştir. Bu da faydacılığı açısından insana yansımış ve onu birçok açıdan etkilemiştir. Bakılacak olursa;

1. Sanat bir öğrenme yolu, metodudur; onun vasıtasıyla edinilen beceriler her türlü öğrenmede yardımcıdır. Teknik, kavramsal, ilişki kurucu, anlam üretici, hafızayı güçlendirici, karşıtlıkları belirleyici ve bütünleştiricidir. Sanat uygulamasında kullanılan organ, kas ve sinirler insan zekâ ve teknik beceriler için temel unsurlardır...
2. Sanat ruhsal bir eğitimidir.
3. Sanat etik bir eğitimidir.
4. Sanat özgür düşünce ve karar verme potansiyelini geliştirir.
5. Sanat yaşama karşı inanç, umut ve sevinç geliştirir.
6. Sanat bir paylaşma unsurudur.
7. Sanat temelde işaret ve simge sistemlerinden oluştuğu için bu yolda eğitilmiş kişiler bu günün enformatik teknolojisinde çok daha başarılı gelişme ve uyum gösterebilirler.” (Erzen, 1991, s. 51).

Sanat eğitimi, işlevselliği ile bağıntılı olarak edinmiş olduğu genel amaçları ile kendi içerisinde sürekli gelişmektedir. Bu genel amaçları sanat eğitimini daha anlaşılır kılabilmek için şöyle sıralayabiliriz:

- I. Sanatın eğitim içerisinde bir güçlü süreç olduğu anlayışının kavratılması,
- II. Sanat ve iş eğitimi bütünlüğü içinde çocuğun ve gencin tüm yeteneklerinin tanınip geliştirilmesinin amaçlanması,
- III. Çocuğun ve gencin dengeli bir gelişim düzeyine ulaşip, topluma uyum sağlamasında sanatın etkin rolünü tanıtmak, (Türkdoğan, 1984, s. 19)
- IV. Eğitimin amacı birey açısından, toplum açısından bu uyumu sağlamaktır. Bu uyumu en iyi sağlayacak sanat olduğuna göre sanat eğitimi eğitimin temeli olmalıdır.

- V. Sanat yoluyla eğitim bütün sanatları kapsar. Dahası yaşam kendi başına bütün yaşamsal ve gizemli kaynaklarıyla zaten estettir. Görmek ve bu kaynağı sanat yoluyla yaşamak gerekir.” (Kırışoğlu, 2005, s. 25-26).

Sanat eğitiminin amaçları doğrultusunda Shiller’e kadar estetik, “önceleri insanları gerçek ahlaklılık için eğitici bir vasıta olarak ele alırken, daha sonraları eğitimin esas ve tek amacı olarak kabul edilmeye başlanmıştır.” (Aytaç, 1980, s. 242). Bu gelişim bir gösterge olarak ele alınacak olursa, bilinçli olan tüm eğitim sistemlerinin, sanat eğitimini olması gereken değerlerde önemsemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde sanatsal beğeni düzeyinin basitleşmesi ve bireylerin estetik beğeni düzeylerinin zayıflaması ya da gelişmemesi gibi durumlar (rüküş) meydana gelip, kişisel zayıflık, ruhsal bunalımlar, hatta kültürel yozlaşma gibi geniş çaplı sorunlar söz konusu olacaktır.

II.2.3. Sanatsal Beğeni ve Bozulma Olgusu (Kitsch)

Her şey ifade edildiği ya da kendini ifade ettiği kadarıyla anlam kazanıp, belleklerde varlığını sürdürür. Çürümeye yüz tutmuş, kimlik ve toplum bunalımlarının içinde kavru lan insana, beğeni düzeyi düşük, içi boşaltılmışlarla; diğer bir değişle metalaşmış olanla geniş kitlelerin tüketimine sunulur, kültürler aşındırılmış ve onun sanatsal değeri yok edilmiştir. Türkçe’de ‘rüküş’, ‘bayağı’, ‘basit’ kelimeleriyle karşılanan bu olguya terimsel olarak ‘kitsch’ denilmektedir. “Yoz, sıradan, düzeysiz beğeniye sunulan ürün. Kiç kavramı 20. yüzyılda sanatta beğeni sorununun gündeme gelmesi ve sanatın büyük kitlelere açılmasıyla ortaya çıkmıştır... kiç kültürü ve sanatı, popüler beğenin en yaygın olduğu ve tüketim endüstrisinin en fazla etkilemeye çalıştığı bir orta sınıfın ve az eğitilmiş bir kesimin kültürüdür.” (Demir, 2009, s. 22). Bu kültür, toplumun yaşam şeklini derinlemesine etkileyerek hayatı sıkıcı kılıp, yaratıcılığı yok ederek tüketim toplumunu oluşturmaktadır. Çünkü kiç insanların duygularını sömürerek sadece kişilerin günlük deneyimlerini onlara gösterir. Sanatsal kaygı gütmeyen kişisel ürünlerde her şey açık, anlaşılır ve basittir. Dolayısıyla estetik beğenisi gelişmemiş olan toplum kolayca; kiç’in sanat, sanatın da anlamsız, yorucu ve

anlaşılmaması için sanatçıların ellerinden gelen her şeyi yaptıkları saçmalıklar olarak yorumlayabilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi;

“...güzele ve gerçeğe yönelen sanat, duyarlılığını da geliştirmiştir. Duyarlılığı gelişmemiş, bu gücüyle sanatsal bir çevrenin havasını solumamış insan, alışkanlıklarının tutsağı olarak devinimini yitirmiş bir yaşamı yeğler; doğanın ona bağışladıklarının ötesinde bir varlık gösteremez. İkelliğiyle içinin duygu sömürüsüne uğrayan insanda bir gelişimden söz edemez. Ama onlardan üstünü yoktur; her fırsatta ortada görünürler, çağlarının ileri değerlerine karşı çıkarlar, yozlaştırıcı her türlü sanatı baş tacı ederler...” (Binyazar, 2003, s. 36).

Toplumun her noktasına nüfuz eden kiç olgusu bireylerin yaşamsal olan tüm yollarını tıkayıp tüm değerlerini yozlaştırırken, toplum tam bir afyon etkisi altında, kısırlaşmış hayatının ve iç bunalımlarının çözümsüzlüğü açısından tam bir kaos yaşamaktadır.

“Kısacası, kitleyle olan ilişkisi açısından kiç bir felçleşmedir. Sorgulamayan, eleştirmeyen, irdelemeyen bir bilinçtir, kiç’ten vazgeçemeyen bilinçtir. Bu nedenle kiç, faşizmin en önemli araçlarından birisidir. Kitlenin yönlendirilmesinde, salt ilkel bir tepkiyle harekete geçirilmesinde bir ön aşamadır.” (Kahraman, 2003, s. 27). Beğeni düzeyi gelişmiş olan bir toplumun bu kapsamda sürü mantığıyla hareket ettirilerek köleleştirilmesi mümkün olmayacağından, emperyalizm, diktatörlük gibi güçler ve onun paydaşları, hayatın her alanını kiçleştirecektir. Bu bağlamda; beğeni düzeyini geliştirebilecek, dolayısıyla yaşamını kaliteli kılacak olan sanat eğitimi her zaman baltalanmaktadır.

“İnsanlık da, duygularını ve düşüncelerini sesler, çizgiler ve renkler yardımı ile canlı veya cansız semboller halinde şekillendirmeye başladığı andan itibaren gerçekten tarih sahnesine girmiş olur.” (Akverdi, 1953, s. 7). Toplumların tarih sahnesinde varlığını sürdürüp kendini geliştirebilmesi için bu başlangıcı geliştirerek, ket vurmada sürdürülebilmesi için sanat eğitimi gereklidir.

II.4. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA SANAT EĞİTİMİNİN YERİ

II.4.1. Ulusal Örgün Eğitimde Sanat Eğitimi

Okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi kapsayan örgün eğitim içerisinde; sanat eğitimi çok önemli bir yer teşkil etmelidir. Bu bağlamda Türk Milli Eğitim Sistemi'ni düzenleyen genel esasların 2. Maddesi; "Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek" (Bkz. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>) 20.02.2010 amacında olduğu görülmektedir. Önceki bölümlerde görüldüğü gibi, bu amaçların, sanat eğitimi yoluyla insanda vücut bulması kaçınılmazdır. Bu bağlamda 2006 yılında yapılan, 5 yıllık kalkınma planı çerçevesinde, toplumsal gelişimin sağlanması amacıyla; düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, sanata değer veren, beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirileceği vurgulanmıştır (Bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/>) 06.05.2010. Ama ne yazık ki sanat eğitiminde bir iyileştirme söz konusu olmamış, aksine ders saatleri azaltılarak amaçların tersine bir eylem söz konusu olmuştur. (Bkz. <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyuruayrinti.asp?ID=7966>) 06.05.2010 YÖK eski (2005-2008) başkan vekili fizik profesörü İsa Eşme'nin, bu konuda söyledikleri önem arz etmektedir;

"Sanat; insanın yaratıcılığını ve duygusal zekâsını geliştiren, insana, insan olma ayrıcalığını kazandıran, yaş, cinsiyet ve etnik köken farkı gözetmeden farklı coğrafyalardaki insanları ortak bir dille buluşturan önemli bir uğraş alanıdır. Bu nedenle, 'sanata değer veren insan yetiştirmek', evrensel bir eğitim hedefidir. Bu hedefe ulaşmanın yolu, eğitimde sanata verilen önemden geçmektedir. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı başında getirilen uygulama ile liselerde resim-müzik derslerinin, zaten yetersiz olan haftalık ders saatleri, 'seçmeli ders'

formülüyle yarıya indirilmiştir. Bu dersler, iki yıl önce SBS uygulamasına geçilmesiyle, ilköğretimde de etkisizleştirilmiştir. Sanata yabancılaştırılan bir eğitim sistemi ile 'sanata değer veren insan yetiştirme' hedefi nasıl gerçekleştirilebilir?" (Bkz. [http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=114878\).06.05.10](http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=114878).06.05.10)).

Bunun aksine, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun eğitim kademelerine göre belirlenen amaçlarına baktığımızda çıkarılan ortak nokta; ilgi, yeti ve yetenekleri çerçevesinde duyarlı ve kültürlü bireyler yetiştirip, sonraki eğitim aşamasına hazırlamaktır. Sanat eğitiminin belki de temelini oluşturacak olan bu amaçlar; insanları birey olabilmeleri için; bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini sağlamak, bilgi, beceri ve yaratıcılığını arttırmaya dönük yaklaşımlarda bulunmak ve öğrencileri yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek temellidir. Bakılacak olursa;

"Okulöncesi eğitimin amacı; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını, koşulları elverişsiz çevrelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratılmasını, Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulmasını sağlamaktır.

İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda hayata, bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır.

Ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgarî ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda, yükseköğretime, mesleğe, hayata, iş alanlarına hazırlamaktır.

Yükseköğretim'in amacı; ülkenin bilim politikasına uygun, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerdeki insan gücü gereksinimine göre, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, araştırma-inceleme sonuçlarını gösteren bilim-tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayını yapmak, hükümet tarafından istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşünce bildirmek, Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici, kamuoyunu aydınlatıcı bilimsel verileri sözlü ve yazılı ile halka yaymak, yaygın eğitim hizmetinde bulunmaktır." (http://www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/3_2.htm) 10.05.2010.

Adeta sanat eğitiminin özünün benimsenmiş ve eğitimin her basamağındaki rolü anlaşılmalıcasına yazılmış olan kanunlarla ve hükümetlerin belirlediği kalkınma planlarıyla bu ortaya konmuştur. Ama yazılanlarla yapılanlar aynı değildir. Hem yöneticiler hem de öğretmenler bunların bilinci içerisinde bir tavır sergilememektedir.

Kırıçoğlu bunu şöyle açıklar:

“Üniversite giriş sınavları ve ondan önce ortaöğretim sınavları, çocuklarımıza ve gençlerimize kazandırdığından çok, onlardaki kimi değerleri alıp götürmektedir. Bu değerlerin başında sanat gelir. Çocuklarımız bütün güçlerini sınavlara hazırlık çalışmalarına verirken, öğretmenler de hazırlığa katkı yarışında “,Resim-iş” derslerine gereken önemi vermezler. Böylece öğrencilerin isteseler bile sanata karşı ne ilgileri, ne istekleri ve ne de güçleri kalır. Ulusal eğitim çizgimizin sürekli değişmesi, eğitimi uzun vadede insan yetiştirmeye yönelik yapıdan yoksun bırakmıştır. Sorunlara kısa vadede ve tek yanlı çözümler aranması, eğitimde ağırlığın sürekli fen ve matematik alanlarına verilmesi sanat eğitimi (Resim-iş)’ni disiplinler dışı boş zaman uğraşı konumuna getirmiştir. Oysa ülkemizde giderek düzeysizleşen kültür ortamı, daha iyi bir yaşam için daha güzel bir çevre özlemi, çocuklarımızın ve gençlerimizin işlenmeyi bekleyen sanatsal zekâları ve yaratıcılıkları sanat eğitimini toplumumuz için her zamankinden daha önemli ve zorunlu kılmaktadır” (2005, s. 1).

8. Yükseköğretim Kanunu’nda (2547), üniversitelerimizde okutulan bütün bölümler için “zorunlu olmamak koşuluyla, beden eğitimi veya güzel sanat dallarındaki derslerden birisi okutulur. Bütün bu dersler en az iki yarıyıl olarak okutulur.” (Bkz. <http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang.tr/>)13.05.2010. maddesi, yasallaşmış, güvenceye alınmış gibi görünse de, hem kanunun içeriği hem de uygulanışı açısından yetersiz kalmaktadır. Seçmeli ders paketiyle öğrencilere, bu iki disiplinden birinin seçilmesi öngörülerek, adeta olsun diye kanunlaşan bir olgu meydana getirilmiştir. Bir başlangıç için kabul edilebilir olması, 29.05.1991 tarihli bu değişikliğin, hala geliştirilmemesi, eğitim sistemimizi, endişe verici bir duruma sürüklemiştir. Sanat eğitimi disiplinini, boş zaman değerlendirme işi olarak algılayan zihniyet ve öğretmenlerin, birey olma yolundaki çocuklara verdiği bu mesajlar ya da bilinçsiz yaklaşımlar nedeniyle gençler, sanattan soğumuş olarak üniversiteye gelmektedir. Dolayısıyla bu onlar için önemli olmayan birer uğraş olarak görüleceğinden, seçmeli olan Güzel

Sanat dallarından biri de bu ciddiyetle değerlendirilecek ve belki de seçilmeyecektir.

2009- 2011 öğretim yılları arasında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi öğrencilerinin hiçbirisi, seçimini ‘Güzel Sanatlar’ seçmeli dersinden yana kullanmamıştır. Bu konuyla ilgili olarak öğrencilerle yapılan görüşmelerde, yönetici ve ilgili personelin öğrencileri sanat eğitimi almalarına ilişkin yüreklendirici, teşvik edici ve bilgilendirici olarak yönlendirmedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca kampüsler arası mesafenin uzak oluşundan kaynaklanan zaman kaynaklı problemler nedeniyle ders seçimlerinin olumsuz yönde etkilendiği sonucuna varılmıştır. 2010 bahar döneminde yapılan bu görüşmelerle öğrencilerin bakış açılarının olumlu açıdan değişmesi onların aslında güzel sanatlar dersine olan eğilimini ortaya koymuştur. Fakat olumsuz bir yönlendirme karşısında öğrencilerin tavrının kolaylıkla değişeceği durumu; onların, aldıkları eğitimin amacına tam olarak ulaşamadığını ve özgür iradelerini ortaya koyamadıklarını göstermektedir. Bu da örgün eğitim sistemindeki sanat eğitiminin amacına ulaşamadığı gerçeğiyle endişe vericidir.

Matematikçi ve filozof olan Whitehead, iyi bir üniversitenin yaratıcılık gücünün etkin olduğu fakültelerin varlığıyla oluşabileceğini belirterek, sanat eğitiminin besleyebileceği, eğitimci - öğrenci ilişkilerine şöyle değinmiştir:

“Bir üniversitenin teşkilatındaki bütün hüner, bilgisinin hayal kuvvetiyle aydınlatılmış bir fakültenin hazırlanmasındadır...
...Araştırmacılarınızın kuvvetli muhayyile² sahibi olmalarını istiyor musunuz? Şu halde onların, akıllarının tam olgun disipline girerken hayatın en şevkli ve en hayalci devresinde gençlerle zihni anlaşmaya girmelerini te'min ediniz. Araştırmacılarınızın, dünyayı göz önüne almış plastik ve faal zihinlere, kendilerini anlatmalarını te'min ediniz; genç talebelerinizin, zihni müktesebat³ devresini, zihni macera tecrübesiyle techiz⁴ olunmuş kafalarla temasa gelmek suretiyle mükemmelleştirmelerini te'min ediniz.” (1971, s. 80).

² Muhayyile: Kuvve-i hayâliye. Hayâl kurma merkezi. Zihinde bulunan hayal kuvveti

³ Müktesebat: Elde edilmiş olanlar. Kazanılmış olanlar. Çalışmak suretiyle kazanılmış olanlar.

⁴ Techiz: Donatma. Gereken şeyleri tamamlama. Cihazlanma
(Bkz. <http://www.osmanlicaturkce.com>) 25.12.2010

Çağımızın gerisinde kalmadan, bilim, teknik, sanat ve kültürel açıdan varlığımızı sürdürebilmek; geniş perspektiflere sahip, yaratıcı, özverili ve dinamik gençlere ihtiyaç vardır. Özellikle örgün eğitimin tüm basamaklarını kapsayan bu süreç, bilinçli olan kararlılıklarla bütünleştiği takdirde, arzulanan 'çağdaş milletler seviyesine' ulaşır, sonrasında örnek teşkil edecek bir ulus olarak tarihe geçebilecektir.

II.5. Bilimler Alanında Zekaya Bağlı Potansiyeller ve Sanat Eğitimi

Bilim; insanlığın yaşam kalitesini arttırmak için özellikle insanı, doğayı ve evrenin bilinmezliği içerisinde ki gizemli olanı çözümlenmeye çalışan disiplinler bütünüdür. Bu bağlamda sanatla olan benzerliği de göz önündedir. Bir çok dala ayrılan bilimin ve sanatın doğuşu için söylenen genel yargılardan biri insanla yaşıt olduğudur. Bu düzlemde 'Tarih Öncesi' olarak adlandırılan

'Paleolitik Çağ'da karşımıza çıkan ilk sanat eserleri; sanatla bilimin birlikteliğini göstermektedir. Bu çağda yaşayanlar daha önce de değindiğimiz gibi "hayvan kemiklerinden kaval ve düdük yaparak müziği yarattılar, yaşadıkları mağaranın duvarlarına şekiller çizip, ellerini boyayıp duvarlara bastılar, çevrelerinde gördükleri olayları, nesnelere resmedip, heykelcik halinde şekillendirdiler." (Aydınğün, 2006, s.12). Aquino' lu Thomas' ın 'insanın akli ve eli vardır' (Fischer, 1979, s. 21) sözü bu bağlamda önem arz etmektedir. Aklin, el'le birlikteliği doğrultusunda bilimin ve sanatın temel taşlarını oluşturan sezgi, ilişkişel düşünme, model alma, yaratıcılık, keşif ve buluş gücüyle sentezlenip, uygarlıkları oluşturmaları; bilim ve sanatın yüksek birlikteliğini görmemize kapı aralayabilir.

" 'Düşünme, ilk olarak yüzyıllardır hüküm süren usun düşünmenin en inatçı düşmanı olduğunu anladığımızda başlayacak' diyen Heidegger, bu ifadeleriyle modern bilimin egemenliğinde şekillenen hesapçı düşünceye en keskin eleştiriyi de getirmiştir." (Gündüz, 2005, s. 106).

Günümüz bilimi ve anlayışı için; Heidegger'in, hesapçı düşüncelerin yoğunluğuyla bağlantılı olarak sezgi ve yaratıcılıkla, ters orantılı olduğu söylevi karşısında, ikisinin denge içerisinde bir araya gelmesi daha sağlıklı olabilir

diyebilir miyiz? Bu düşünce günümüzün aksine daha gelişmiş bakış açısını ve bilim anlayışını gerektirecek ağırlıktadır.

Bilimsel sınırların olduğu dönemlere bakıldığı zaman kuramcılarının düşünce sınırların zorladıklarını ve yasalaşmış olan bilinenlere rağmen bunları bir tarafa bırakıp sezgilerinin ve inançlarının doğrultusunda ki büyük mücadeleleriyle bilimin yönünü değiştirdiklerini görebiliriz. Einstein pratik olarak atomun nasıl parçalanacağını bilmese de, teorik olarak ($E=mc^2$) bunun gerçekleşeceğine inanıyordu. (Bkz. Çimen, 2009). Bilimsel yasaların içinde kaybolmuş, var olanı olduğu gibi uygulayan, sezgilerinin önünü tıkayıp, yaratıcılıktan uzak araştırmalar yapan bilim adamları, birer tekniker olmaktan öteye gidebilir mi? Bu hesapçı düşünme çerçevesinde; yeniçağda matematiğin ve fiziğin sağladığı rasyonalist anlayışa, 'Sentetik a priori yargı' denilmektedir (Bkz.<http://www.astroset.com/yasam/filosofia/f20.htm>) 22.07.2010.

"Sentetik a priori yargı, eldeki kavramın dışına çıkan, yani, sanki deneyden gelmişçesine bilgimizi genişleten (sentetik), ama deneyden gelmeyen (a priori) yargı demektir. Örneğin, "doğru, iki nokta arasındaki en kısa yoldur" yargısını sırf doğru kavramından türetenleyiz. Burada, yeni bir şey söylenmektedir. Bununla birlikte, bu yargının mutlak bir tümel geçerliliği vardır; yani bu, deney ile bozulabilecek bir yargı değildir. O halde, sadece sentetik değil, aynı zamanda a prioridir de. Ona göre, hakiki bilgiyi ancak bu tür yargılar verir ve biz bu tür yargıları, sezgiyle (ansehating) kavrarız."(Öktem, 2000, s. 167).

Matematikçi ve fizikçi olan Poincaré, 'sentetik a priori' kavramını, uzmanlığı çerçevesinde ele almış, deneyden önce sezginin ve düşüncenin varlığını vurgulamıştır.

"...bir tek formül içine sonsuz sayıda kıyas sıkıştırmak gerektiği zamandır ki, ancak sonsuz büyük karşısındadır ki, bu prensip başarısızlığa uğrar; yine bu hususta deney başarısızlığa uğrar; yine bu hususta deney de aciz kalır. Analitik ispata ve deneye sığmayan bu kural, hakiki bir a priori sentetik hüküm örneğidir. Diğer taraftan, bazı geometri postülatlarında olduğu gibi bunda da bir itibar görmek mümkün değildir.

Acaba niçin bu hüküm dayanılmaz bir açıklıkla kendini bize kabul ettiriyor? Çünkü o, hakikatte, bir edimin bir kere mümkün olduktan sonra aynı edimin, sonsuz defa tekerrürünü kavramaya gücü yeten zekânın kendi kudretinin sağlanmasından başka bir şey değildir.

Zekanın bu güçten araçsız bir sezgi yardımıyla haberi vardır ve deney, onu bir kullanma ve dolayısıyla onu şuur da duyma fırsatı olur.” (1964, s. 15).

Bilimsel bilgiler her geçen gün ağırlaşmaktadır. Bilim dünyasında, bu bilgilerin, ussal düşünce çerçevesinde; bilimsel olan yeni açılımların gerçekleşmesinde dar boğazı oluşturacağı düşünülebilir. Yani denklemler, yasalar bazı noktalarda kişinin yaratıcılığı sürecinde bir duvar olabilecektir. Bunların üzerine çıkabilmek de, bu bilgilerle birlikte, sezgi, ilişkisel düşünme, model alma, yaratıcılık, keşif ve buluş yetisine sahip olmak koşuluyla gerçekleşebilir. Bu maharetler bütünü, sanat eğitimiyle geliştirilebilir bir olgudur. Erzen bu bağlamda sanat eğitimine şöyle atıfta bulunur; “Sanat bir öğrenme yolu, metodudur; onun vasıtasıyla edinilen beceriler her türlü öğrenmede yardımcıdır. Teknik, kavramsal, ilişki kurucu, anlam üretici, hafızayı güçlendirici, karşıtlıkları belirleyici ve bütünleştirici sanat uygulamasında kullanılan organ, kas ve sınırlar insan zekâ ve teknik beceriler için temel unsurlardır.” (1991, s. 51).

“Yine sezginin önemini Amerikalı matematik profesörü Richard Courant, H. E. Robbins ile birlikte yazdığı ‘Matematik Nedir’ adlı eserinde ‘...Gerçi, yaratıcı eylemi, ‘sezgisel’ dediğimiz kavrayış basit mantıksal bir kalıba indirgeme olanağı yoktur; ne var ki bu olgu en soyut alanlarda bile matematiksel başarının özünde yer alır. Matematikte amaç, yetkin dedüktif biçime ulaşmaksa, bu yolda itici gücün kaynağı yaratıcı sezgidir.” (Çetin s.73).

Bilimlerin dogmatik bir gidişten kurtarılması gerektiğini düşünen Fransız fizikçi Mach, var olanın (obje'nin) ruhsal olan; ‘duyum’ olduğunu ve ‘duyum’ ‘dan meydana geldiğini söyler. Onun için ‘maddi-varlık’ ve ‘ruhsal-varlık’ tamamen farklı değildir. (Bkz. Tunalı 1981). Demek ki hangi yaklaşım olursa olsun maddeyi bir bütün olarak algılayabilmek için materyalist olan bakış tam anlamıyla görebilmek için yeterli olmayacaktır. Hegel’e göre sanatın rolü, “bir yandan gelip geçici ve duyuşsal dış gerçeklik ile salt katışıksız düşünce arasında, öte yandan da doğa ve sonlu gerçeklik ile kavramsal düşüncenin sonsuz özgürlüğü arasında bir uzlaştırıcı, aracı rolü oynamasıdır.” (Ersoy, 2002, s. 41).

Yaratıcılık süreçlerine bakılacak olursa; bilim ve sanatsal disiplinlerde yaratım değerlerinin ve temelinin aynı olduğu görülebilir. Bilimsel yaratıcılığın, sanatsal yaratıcılıkla bağlantılarına bakıldığında (Tablo 2&3), bilimsel ve sanatsal süreçte de, bilinçaltı (kısıtlanılan içsel çekim), duyumsama (maddi ve ruhsal sentezin hisselleşmesi), sezgi süreci (ışığın kaynağına yönelme sonucunda, tasarı), disiplinlerin spesifik problemlerle ve diğer olgularla iletişimi ve yaratımı (yaratıcılık serüveninin doruk noktası ya da nihayeti) görülecektir. Bilim ve sanat arasındaki değişkenler bir ayrım yapacak kadar büyük değildir hatta özlerinin bir olduğu söylenebilir. Guilford' un bilimsel yaratıcılık konusundaki araştırmaları net olarak anlaşılmamış, onun 'ıraksak düşünme' vurgusu gözden kaçırılmıştır. Bilindiği gibi ıraksak düşünce yaratıcılığa en yakın olan düşünce biçimidir ve bu sanat eğitimiyle geliştirilen bir durumdur. (Bkz. <http://www.enveryolcu.com/yaraticilik/zeka.html>) 05.08.2010.

Bilimsel Süreç Basamakları		Bilimsel Yaratıcılık Basamakları
Hipotezleri formüle etme	Soru üretme- problemi Belirleme	Problemi bulma, Merak etme
Hipotezleri formül etme	Hipotez kurma değişkenleri belirleme	Tahminler yapma ve hipotez kurma, çözüm yolları arama, etrafındaki dünyayı anlama
Hipotezleri test etme	Deneyi tasarlama	Deneyi tasarlama
	Ölçme, verileri toplama, verileri sunma	Hipotezleri test etme, değiştirme ve tekrar hipotez kurma, Problemi çözebilme, problemlere karşı hassas olma,
	Değerlendirme	Bilimsel, teknolojik ve sosyal olarak yeni düşünceler üretebilme

Tablo 3:
Bilimsel Süreç ve Bilimsel Yaratıcılık Basamakları Arasındaki Kesişim Tablosu
(Aktamış & Ömer, 2007, s.14) 18.08.2010

Sanatçılar ve bilim adamları yaratım süreçlerinin başlangıcından son noktasına kadar hakikat düzleminde hareket eder. Bu hakikat; varlığını oluşturan çok boyutlu elemanlarla, duyularının, diğer varlıklarla olan bütünleşmesi; yeni olan gerçeğe sonuçlanmasıdır. Bu, insanoğlunun zaman zaman yaşadığı bir gizemdir. Çağımızın yaşayan en büyük fizikçisi olarak kabul edilen Hawking, bilimin belki de aralanmış olan bu gizemine değinmiştir:

“Hawking kuvvet taşıyan parçacıkları dört tür kuvvetle ayırıyor:
1. Çekim kuvveti- Bu kuvvet evrenseldir, yani her parçacık kütlesi ve enerjisine bağlı olarak ondan etkilenir. 2. Elektron ve kuvark gibi elektrik yüklü parçacıklarla etkileşen ama graviton gibi yüksüz parçacıklarla etkileşmeyen elektromanyetik kuvvet. 3. Radyoaktiviteyi doğrulayan ve bütün $\frac{1}{2}$ dönmeli madde parçacıklarına etkileyen ana foton ya da graviton gibi parçacıklara etkimeyen zayıf çekirdek kuvveti. 4. Proton ve nötronların içindeki kuvarkları birbirine bağlayan ve proton ve nötronları atom çekirdeğinde bir arada tutan güçlü çekirdek kuvvetidir. Çoğu fizikçiler, eninde sonunda bu dört kuvveti tek bir kuvvetin değişik görünüşleri açıklayabilecek bir kuram bulmayı ümit etmektedir. Maddenin üç halinden başka bir dördüncü halin aranmasında olduğu gibi Hawking’ in ortak kuvvet yordaması da beşinci boyutta sanat dallarını, meditasyonu, hatta kokuyu (böylelikle beş duyuya hitap etmek) ve akla gelmedik başka öğeleri birleştiren arayışa bilimde koşutluk sağlıyor.” (Gültekin, 1991, s. 60-61). 26.08.2010

Artık, insan ve hayatın var olduğu her alanda, yaratıcılık ediminin gerektiği herkes tarafından kabul edilmektedir. Geliştirilebilen bu olgu, insanlar da geniş bir potansiyelle kendini göstermektedir. Bu düzlemde, yaratıcılığın sadece sanatla bağdaştırılmasının doğru olmadığını düşünen Kolcuoğlu şöyle der;

“Bilim alanında çıkan büyük yaratıcı dehaler, ‘her iyi sanat eseri, içinde bilimi barındırır; her bilimsel keşif bir sanat eseridir’ görüşünü doğrular niteliktedir. Bu dehaler arasında şüphesiz en ünlüsü Einstein’ dir. Yine bir bilim insanı olan Thomas Harvey, Einstein’ın dehasının sırrını çözebilmek için, onun beynini.... Mercek altına almış ama sonunda diğer beyinlerdekinden farklı bir şey bulamadığını itiraf etmiştir. Belki Einstein ,‘hayal gücü bilgiden daha değerlidir,’ derken, dehasının bir yönünü kendisi tarif ediyordu.” (2007, s. 25).

Disiplinler arası işbirliğiyle elde edilmiş olan kazanımlar, örneğin ilkesel düşünme, model alma, buluş ve sezgi gibi dinamikler aracılığıyla diğer alanlara transfer edilerek o bilimsel alana yönelik önemli katkılar sağlayabilir.

Farklı disiplinlerden biri olan tıp alanında eğitim veren ve öğrenim gören akademisyen ve öğrencilerle yapılmış olan uygulamalı bir araştırmadan kısa bir sürede alınan dikkat çekici sonuçlara değinmekte fayda var. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahi Tıp Bilimleri Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi'den altı uzman, yedi öğrenci ve bir misafir öğrencinin katılımıyla, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'ndeki, sanat uzmanları tarafından verilen sanatsal, teorik ve atölye dersleri gerçekleştirilmiş ve sonrasında edinilen gözlemler şöyle belirtilmiştir:

- Öğrencilerin anatomik sorunları daha düzgün çizme yetenekleri gelişti.
- Operasyon öncesi hasta fotoğraflarına yaptıkları işaretlemelerle gösterildiği gibi öğrencilerin son durum tespit yetenekleri gelişti.
- Öğrencilerin titiz pansumanları yüksek kaliteyle uygulama yetenekleri gelişti. (Bkz. Güneron, 2005).

Günümüzde, "Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tıp fakültelerinde 2004 yılında yapılan bir araştırmada sanatın müfredattaki yeri değerlendirilmiş ve çalışmaya alınan 83 fakültenin 71 (% 85)'inde sanatın içinde yer aldığı bir kurs veya aktivitenin var olduğu tespit edilmiştir. Sanat dersleri çalışmaya katılan fakültelerden 26 (% 31)'sında zorunlu kurs olarak (22'si bağımsız kurs, 11'i başka bir programın içine entegre), 43 fakültede ise seçmeli ders olarak yer almaktadır; 52 fakültede ise sanat dersleri müfredat dışı etkinlikler olarak uygulanmaktadır. Ülkemizde tıp eğitiminde sanata yer veren az sayıda tıp fakültesi bulunmaktadır. Ancak ülkemizde tıp eğitiminde sanat kullanımı deneyimi henüz tartışmaya açılmamıştır." (Akman, Ünalın & Kalaça, 2009, s. 2). 02.03.2010.

Ülkemizdeki tıp fakültelerinde, 'Tıp Kültür Sanat Dersleri' adı altında, Adnan Menderes Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi gibi bazı üniversitelerde seçmeli ders olarak daha çok tıp alanında uzman olan hocalarımızın insiyatifi içerisinde okutulmaktadır. Gazi Üniversitesi'nde 2008-2009 öğretim yılında "bilimde asla sanat, felsefe ve kültür açılımları olmadan

bilim olamaz” (Bkz.<http://www.med.gazi.edu.tr/page.php?ID=816>) 08.03.2010 farkındalığı doğrultusunda tablo 4'deki dersler, alanlarında uzman olan eğitimciler tarafından okutulmuş, muhtemelen kaynak yetersizliği nedeniyle, bu dersler kaldırılmıştır.

<ul style="list-style-type: none"> ■ Davranış Bilimleri ■ Tıpta İnsan Bilimleri<ul style="list-style-type: none"> ■ Tıbbi Felsefe ■ Tıbbi Antropoloji ■ Tıbbi Sosyoloji ■ Tıp Tarihi ve Etik ■ Acil Tıp	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sanat<ul style="list-style-type: none"> ■ Müziği duymak ■ Resme bakmak ■ Yapıyı anlamak ■ Eleştirel okuma ■ Artistik anatomi ■ Sahnedekiler
---	--

Tablo 4:

II. Dr. Füsün Sayek Tıp Eğitimi Buluşması, Dr. Sedef Tunaoğlu 'Tıp ve Sanat' konulu sunumundan

'II. Dr. Füsün Sayek Tıp Eğitimi Buluşmasında, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Prof. Sedef Tunaoğlu, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde ki bu dersleri alan öğrenci görüşlerine de yer vermiştir. Bu görüşlerde; programın yararlı olduğundan, hayata bakış açılarının genişlediğinden, iyi bir hekim olabilmek için bununla birlikte, yetkin bir birey olmak için bu derslerin önemli bir ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

(Bkz.http://www.ttb.org.tr/ekler/TipEgitimiBulusmasi/sunu/SedefTunaoglu_dosyalar/frame.htm) 08.03.2010

İnsan hayatında önemli bir yere sahip olan sezgi, düşünce, beceri ve yaratıcılık gibi değerler, eğitim ve öğretim açısından, diğer bilim dallarında da, göz ardı edilemeyecek düzeyde kendini göstermektedir. Dolayısıyla bireylerin gelişimsel açıdan en üst düzeyde zihinsel ve yaşamsal yetkinlik gösterebilmeleri, sistemin

eksik yanı olan sanat eğitiminin bu disiplinlere yönlendirilmesiyle olgunlaşacaktır.

Gürer, bilim ve sanatın birlikte olgunluğa erişeceğine dikkati çekerek, saptamasında; bu dalların “ayrı ve izole edilerek öğretilmesi, modern eğitimdeki insanın çevresi ile hisleri arasındaki bağı koparmaktadır. Buna mani olmak için, öğretime bazı tartışma ve sezgi yöntemlerini sokmak gereklidir.” (1992, s. 4).

Gelişmiş ülkelerde ki eğitim anlayışı; bilim ve sanat temelli olup, da ha bilinçli bir tavır sergilenip, bilimselliğin bir süreç olarak yaşandığı görülmektedir.

‘Gelişmiş ülkelerde, eğitim süreci genel olarak, doğumdan ölüme kadar süren bir süreç olarak kabul edilmektedir.’ Dolayısıyla, tartışılabilir olmakla beraber, bizim eğitim sistemimizde ki gibi sanat eğitimi sekteye uğramamaktadır. ‘Örneğin Amerika’da lisansüstü eğitim yapmak üzere başvuran herkesin ilgisini çeken noktalardan bir tanesi de şudur: Başvuru formlarında akademik başarının yanı sıra, okul öncesinden itibaren sosyal ve kültürel aktiviteler de sorgulanmaktadır. Çünkü, bilim yalıtılmış bir dünyada değildir. (Bkz. Yapıcı 2005). 12.10.10.

“Çağımız ulusallaştırmaya yönelmiş, bilimsellik ve teknolojiye önem veren bir çağdır. Bunu yadsımanın ya da bundan kaçmanın bir anlamı yoktur. Dolayısıyla sanat eğitimi de, çocuğu, ergeni, genci ve yetişkiniyle, karşısına aldığı çağdaş bireyleri, çağının yabancı durumuna getirmeden, çağının gereği bilimsellik ve yöntemlerle, sanat hakkında yoğun bilgiler vererek tümel yaşamındaki sanat gerçeklerine geniş bir kapsam ve kaplam içinde uzamlı biçimde yönelmelidir.”
(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/501/6001.pdf>)
12.10.2010.

İlhan, ‘Üniversitelerde Sanat Eğitiminin Gerekliliği’ konulu makalesinde; bilimi, teknoloji ve sanatı bir bütün olarak görülmesini savunmuş, sanat eğitiminin insanın yaşamsal etkileri üzerinde durmuştur. Eğitim sistemimizin ciddi eksikliklerle ve yöntemlerle dolu olduğunu, bu düzlemde yetişen gençlerin tam bir birey olamayacağı, marka düşkün, estetik duyarlılıktan yoksun, bencil insan modeline dönüşeceğinin kaçınılmaz olduğunu ve bu durumun değiştirilebilmesi için izlenilmesi gereken yolu şöyle izah eder:

“Buna yardımcı olacak yollardan yalnızca biri üniversitelere güzel sanatlarla ilgili kapsamlı dersler koymaktır. Üniversite öğrencilerinin sadece akademik konularla ilgilenmeleri ve sınırlı ders saatleri, onların yeteneklerini yeterince geliştirmelerine ve doyum sağlamalarına yetmemektedir. Bu nedenle üniversite öğrencisi ayrıca resim yapmalı, müzik dinlemeli, edebiyat, oyun, spor, gezi, toplumsal hizmetler gibi ilgisini çeken etkinliklerde bulunabilmelidir. İşte üniversitelerde okutulacak güzel sanatlarla ilgili dersler, hem öğrencinin estetik beğenisini olgunlaştıracak, hem de daha bilinçli seçim yapmasına yardım edecektir.

Üniversiteye gelen öğrenci 18 ile 25 yaş arasında genç insandır. Bu; ergenliğin son döneminde ve gençliğin başlangıcında yaşayan insan demektir. Ergenliğin son döneminin özelliği, insanın hala kimliğini ve toplum içindeki yerini tam olarak belirleyememesidir. Yüksek öğretimde gencin kim olduğunu öğretecek özel bir ders yoktur. Bu nedenle her fakülte ne okutursa okutsun, her genç hangi mesleği seçerse seçsin mutlaka edebiyatla, müzikle, sanatla ve sporla uğraşması gerekir.” (İlhan, 2000, s. 180).

Sanat eğitimi, yeni bilimler anlayışıyla, özellikle işlevleriyle, ‘tam insan’ olma yolunda, bir bütünlük sergilemektedir. Preusser, “sanat ve bilimin ne kadar ortak noktaları olduğu bilincine varılmamıştır ve eğitimin bir amacının da her birindeki zihni faaliyetlerin harmonize edilmesi olduğu kesindir. Bilinç ve bilinç altının dengeli biçimde yoğunlaştırılması teknikte de sanat kadar önemlidir. Teknik buluşmaların bazen, akılcı yolların dışında da oluşabildiği hatırlatılmalıdır.” (Gürer, 1992, s. 1). Bunların, eğitim sistemimizde ki durumu önem teşkil etmektedir. Eğitim sistemimizin sadece iyi bir mühendis, doktor, avukat, veteriner, vb. yetiştirmek amacıyla olduğunu farz edecek olsak bile, bunun için de, görebilen, sezen ve sentezleyebilen, yüksek yaratıcılık donanımına sahip insan yetiştirilmesini amaç edinmesi gerekecektir. Ülkemizin Milli Eğitim ve Yükseköğretim Kurumu’nun hedeflerinde birey olabilmiş, kültür sahibi, yaratıcı insan modeli yer almaktadır. (Bkz. s. 30&31). Erinç’ in bu bağlamda önemli olan iki saptaması vardır;

“İlki; mesleki bilginin, mesleki eğitimin, kültür içinde değerlendirilemeyeceğidir. Şüphesiz meslek, bireye kişilik kazandıran en önemli, en temel ve gözlenmesi en kolay bir olgudur, ama bireyi kültürlü yapmaya yeterli bir olgu değildir; yani meslek ile beşeri anlamdaki ve estetik anlamdaki kültürlerin doğrudan ilgisi yoktur. İkincisi ise sanat, kültürün yanında ya da dışında bir kavram değil, aksine onun bir ögesini oluşturan bir kavram şeklinde kendini gösterir; yani kişi, sanat görüşünü kendi kültürü içinde oluşturur, kendi kültürü sanat anlayışı ile biçimlenir.” (2004, s. 12).

22. TÜBİTAK Başkanı, fizik profesörü Namık Kemal PAK, bilim insanlarına, özellikle üniversite öğrencilerine karşı, ideal bir bakış açısıyla yaklaşarak önemli saptamalarda bulunmuş ve sanat eğitiminin üniversitelerdeki olması gereken yere değinmiştir.

“Bilimci olabilmenin temel gereksinimi nedir? Sağduyu, sabır, özen, çalışkanlık, bir erek duygusu, dikkati yoğunlaştırma gücü, gerek şartlar. Ama ben, yaratıcı zekâyı bir bilimcinin sahip olması gereken en önemli özellik olarak görenlerdenim...”

Üniversite eğitimi, bir mesleği yürütebilmek için gerekli bir diplomayı almanın yanı sıra, kişinin bir bütün halinde gelişmesini kapsar. Yani, bireyin yaşamdaki amaçlarının uygarlaşması, duygusal tepkilerinin incelenmesi ve günümüzdeki yeni ve geçerli bilgilerin ışığı altında nesne ve olayların doğası hakkındaki anlayışının olgunlaşmasını kapsar....

Burada değerli meslektaşlarımın üzerinde düşünmesi gereken nokta şudur (ilkelerin kabul edildiğini varsayarak): Çağdaş üniversitenin vermesi gerekenler en etkin ve kalıcı bir şekilde nasıl verilebilir? Kuşkusuz bunlar sadece ders programlarıyla verilemez. Toplumun üniversiteden mezun ettiğimiz meslek sahiplerinden yüksek düzeyli teknik beceri beklemeye hakkı vardır. Bu hekimlerimiz için de, ziraat mühendislerimiz için de, fencilerimiz için de geçerlidir. Mesleki yetkinlik çok gereklidir, ancak kuşkusuz yeterli değildir. Yani ideal bir meslek topluluğu yalnızca işini iyi yapan profesyonellerden ibaret değildir. Bütünsel hedef, profesyonel yetkinlik ile alçakgönüllülük, rasyonellik ve çalışma azmini birlikte kazandırmaktır. Bu noktada değerli meslektaşlarıma çok önemli rol modeli görevi de düşüyor.” (Pak, 2001) 20.10.2010.

Bilindiği gibi, tam insan olma yolunda, hep daha iyiye olan gereksinimleriyle birlikte, insan; beyninin tüm yollarını kullanabilmesi için, gerekli olan ihtiyaçların karşılanması gerçeğiyle yüz yüzedir. Dolayısıyla sanat eğitiminin yakın bir zamanda, değeri anlaşılacaktır ve Preusser’in deyişiyle, ‘esas disiplinlerin iplikleri(nin) eğitim kumaşı içinde örülme’si ile sonuçlanıp, insanlığa gelişimsel açıdan büyük bir ivme kazandıracığı düşünülebilir. (Bkz. Gürer, 1992).

BÖLÜM III

YÖNTEM

III.1. Araştırma Yöntemi

“Yükseköğretim kurumlarının sanat eğitimi dersleri olmayan programlarında, sanat eğitiminin gerekliliği” konulu bu araştırma literatür taramasına bağlı olarak, kitap, makale, elektronik makale, internet gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca sanatsala alışkanlıklar ve sanat eğitimine ilişkin tutum ölçeği kullanılarak elde edilen istatistiksel veriler yorumlanmıştır.

III.2. Tutum Ölçeğinin İçeriği ve Uygulanışı

Araştırmacı tarafından, Amerika Birleşik Devletleri, Central Missouri State Üniversitesi'nde, sanat eğitimcisi, Luehrman tarafından geliştirilen ‘Sanat Deneyimleri ve Sanat Eğitimi Üzerine Tutum Ölçeği’ (Art Experiences and Attitude Toward Art Education) uygulanmıştır. 6 bölüm ve 47 sorudan oluşan bu ölçek; Ankara üniversitesinin, 11 fakülteye (Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Fen Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, İletişim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Veteriner Fakültesi ve Ziraat Fakültesi’ ne) bağlı 46 bölümün; öğretim üyeleri eşliğinde gerçekleştirilmiştir.

III.3. Tutum Ölçeği İçin Çalışma Grubunun Oluşturulması

Yapılan araştırmalar sonucunda, birçok üniversiteye göre farklı disiplinleri de içeren bilim alanları, öğrenci yapılarının sosyokültürel çeşitliliği ve köklü bir üniversite olması sebebiyle bu uygulamanın Ankara Üniversitesi'nde yapılması uygun görülmüştür. Bu üniversitenin 11 fakültesinin, ulaşılabilen 46 bölümünde öğrenim gören son sınıf öğrencilerinden toplam 555 deneğe bu ölçek uygulanmıştır.

III.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

555 öğrenciye yöneltilen Kısım 1 de yer alan toplam 25 soruya verilen cevaplar SPSS 15 paket programına girilmiştir.

25 soru hazırlanan 5'li likert tipi üzerinden değerlendirilmiş ve her bir soruya verilen cevaplar fikrim yok seçeneği dikkate alınmadan toplanarak sanat eğitimi puanı elde edilmiştir. Değişkenlere göre puanlar arasında farklılığın olup olmadığını test etmek için öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov (K.S.) testi ile test edilmiştir. Toplam puanlar normalite testine tabi tutulduktan sonra eğer $P \geq 0,05$ ise veriler normal dağılım gösterir ve parametrik testlerin uygulanması gerekir. Eğer $P < 0,05$ ise veriler normal dağılım göstermez ve parametrik olmayan yöntemler kullanılır. Parametrik ve parametrik olmayan testler karşılaştırma yapılacak grup sayısına göre farklılık gösterir. Grup sayısı; karşılaştırma yapılacak olan her bir değişkenin seçeneklerini ifade etmektedir.

Grup karşılaştırmalarında test edilecek olan hipotez;

H_0 : Cinsiyete göre sanat eğitimi puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Hipotezidir. Grup sayısına göre uygulanacak olan test sonucunda $P \geq 0,05$ ise H_0 hipotezi kabul edilecek ve cinsiyete göre sanat eğitimi puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığına karar verilecektir. Eğer $P < 0,05$ ise cinsiyete göre sanat eğitimi puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğuna karar verilecektir.

Grup karşılaştırmalarında veriler gruplara göre **normal dağılım gösteriyor ise** (K.S. $P \geq 0,05$);

- 2 gruplu karşılaştırmalarda; en az iki değişkenli soru seçeneklerinde " **bağımsız örneklem için t-testi**",
- 3 ve üzeri grup karşılaştırmalarında " **tek yönlü varyans analizi (ANOVA)**",

testleri uygulanacaktır.

Grup karşılaştırmalarında veriler gruplara göre **normal dağılım göstermiyor ise** (K.S. $P < 0,05$) ;

- 2 gruplu karşılaştırmalarda ” **Mann Whitney U**” ,
- 3 ve üzeri grup karşılaştırmalarında “**Kruskal-Wallis**” ,

testleri uygulanacaktır.

Ulaşılan verilerin ve uzman görüşlerinin analizi yoluyla çözülemeye gidilecektir.

BÖLÜM IV

IV.1. BULGULAR ve YORUM

IV.1.1. Öğrencilere Uygulanan Tutum Ölçeği Analizleri

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	23	4,1
Katılmıyorum	39	7,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	61	11,0
Katılıyorum	277	49,9
Kesinlikle Katılıyorum	155	27,9
Toplam	555	100,0

Tablo 5:
Kısım 1, Soru 2

555 öğrenciye yöneltilen “Sanat eğitimi eleştirel düşünmeyi öğretir” ifadesine öğrencilerin %4,1’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %7’si *katılmıyorum*, %11’i *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %49,9’u *katılıyorum* ve %27,9’u da *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” yanıtları toplamı % 77,8; “katılmıyorum” ve kesinlikle katılmıyorum” yanıt toplamı ise %11,1’dir. Bu veriler ışığında deneklerin sanat eğitimi almaları durumunda eleştirel düşünme becerilerinin gelişeceği kanaatinde oldukları söylenebilir. Bu sonuç araştırmanın savını desteklemekle birlikte, deneklerin öğrenim gördükleri alan disiplinleriyle, eleştirel düşünce becerilerinin gelişeceği yönündeki bağıntının onlara anlatılmasıyla, sanat eğitiminin öğretim programına kesinlikle dahil edilmesi fikrini sağlayacaktır.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	154	27,7
Katılmıyorum	236	42,5
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	84	15,1
Katılıyorum	56	10,1
Kesinlikle Katılıyorum	21	3,8
Toplam	551	99,3
Cevapsız	4	0,7
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 6:
Kısım 1, Soru 3

555 öğrenciye yöneltilen “Sanat, okul müfredatının önemli bir parçası değildir” ifadesine öğrencilerin %27,7’si *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %42,5’i *katılmıyorum*, %15,1’i *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %10,1’i *katılıyorum* ve %3,8’i de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %0,7’si bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 70,2; “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise 13,9 ’dur. Bu veriler ışığında deneklerin sanat eğitimi derslerinin, öğrenimlerini sürdürdükleri bölümlerin öğretim programlarına dahil edilmesini istemeleri, kısım:1 ve 2’ de ki verilerin sonucuyla birlikte, araştırmanın savını destekler niteliktedir.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	19	3,4
Katılmıyorum	56	10,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	126	22,7
Katılıyorum	263	47,4
Kesinlikle Katılıyorum	90	16,2
Toplam	554	99,8
Cevapsız	1	0,2
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 7:
Kısım 1, Soru 8

555 öğrenciye yöneltilen “Tüm öğrenciler için sanat eğitimi, diğer derslerden elde edemeyecekleri öğrenme fırsatları sunar” ifadesine öğrencilerin %3,4’ü *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %10,1’i *katılmıyorum*, %22,7’si *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %47,4’ü *katılıyorum* ve %16,2’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %0,2’si bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 63,6; “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise 13,5’tir. Bu veriler ışığında deneklerin, sanat eğitiminin kendilerine ve mesleki alanlarına bireysel düzeyde, içinde buldukları topluma ise sosyolojik düzeyde doğrudan ve dolaylı katkı sağlayacağını bilincinde olduklarını göstermektedir.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	17	3,1
Katılmıyorum	91	16,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	92	16,6
Katılıyorum	243	43,8
Kesinlikle Katılıyorum	110	19,8
Toplam	553	99,6
Cevapsız	2	0,4
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 8:
Kısım 1, Soru 9

555 öğrenciye yöneltilen “Sanat eğitimi, eğitim programlarına katılım için sanat alanındaki yeteneği dikkate almalıdır” ifadesine öğrencilerin %3,1’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %16,4’ü *katılmıyorum*, %16,6’sı *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %43,8’i *katılıyorum* ve %19,8’i de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %0,4’ü bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 19; “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise 63,6’dır. Bu veriler ışığında deneklerin, yaratıcılığın ve yeteneğin, öğretim programlarıyla geliştirilebileceği bilgisinden yoksun olmaları durumunda; kendilerini yeteneksiz olarak nitelendirdikleri takdirde sanata ve sanat eğitime karşı her zaman mesafeli duracakları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla denekler sanat eğitimiyle kendilerini gerçekleştirecekleri önemli kazanımlardan yoksun kalacaklardır. Böylece popüler kültürün kışkırtmış ürünleriyle yaşamlarını sürdüreceği ve bir paradoks içinde, gelişmesine fırsat verilmemiş beğeni düzeyleriyle, yabancılaşma ve yozlaşma devam edecektir.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	6	1,1
Katılmıyorum	34	6,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	48	8,6
Katılıyorum	349	62,9
Kesinlikle Katılıyorum	115	20,7
Toplam	552	99,5
Cevapsız	3	0,5
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 9:
Kısım 1, Soru 12

555 öğrenciye yöneltilen “Sanat eğitimi, görsel iletişim becerilerini geliştir ki bu beceriler görsel okur yazarlığın önemli bir parçasıdır” ifadesine öğrencilerin %1,1’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %6,1’i *katılmıyorum*, %8,6’sı *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %62,9’u *katılıyorum* ve %20,7’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %0,5’i bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 83,6; “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise 7,2’dir. Bu veriler ışığında deneklerin, içinde yaşadıkları toplumun oluşturduğu kültürün kodlarının tümünün, yeniden üretilip, tekrar tüketilme biçimlerini doğru algılayıp, anlamlandırıp yorumlayarak kendilerine bireysel düzeyde katkı sağlayacağı düşünülebilir.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	10	1,8
Katılmıyorum	22	4,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	57	10,3
Katılıyorum	287	51,7
Kesinlikle Katılıyorum	175	31,5
Toplam	551	99,3
Cevapsız	4	0,7
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 10:
Kısım 1, Soru 17

555 öğrenciye yöneltilen “Her seviyedeki öğrencinin sanat eğitimi geçmişi, yetişkinliğindeki sanata karşı olan tutumunu etkiler” ifadesine öğrencilerin %1,8’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %4’ü *katılmıyorum*, %10,3’ü *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %51,7’si *katılıyorum* ve %31,5’i de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %0,7’si bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 83,2; “kesinlikle katılmıyorum” seçeneği yanıtı ise 5,8’dir. Bu veriler ışığında deneklerin sanat eğitimi geçmişlerinin, üniversitede edinecekleri sanat eğitimi dersleriyle olumlu bir tutum gelişimine yardımcı olacağı düşüncesini destekler niteliktedir.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	20	3,6
Katılmıyorum	83	15,0
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	81	14,6
Katılıyorum	266	47,9
Kesinlikle Katılıyorum	98	17,7
Toplam	548	98,7
Cevapsız	7	1,3
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 11:
Kısım 1, Soru 22

555 öğrenciye yöneltilen “Sanat eğitimi diğer dallara göre daha az talep edilmektedir” ifadesine öğrencilerin %3,6’sı *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %15’i *katılmıyorum*, %14,6’sı *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %47,9’u *katılıyorum* ve %17,7’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %1,3’ü bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 65,6; “kesinlikle katılmıyorum” seçeneği yanıtı ise %18,6’dır. Bu veriler ışığında deneklerin, sanat eğitiminin öğrenim süreçlerinde daha az yer kapladığının bilincinde oldukları görülmektedir. Bu nedenle üniversitelerin sanat eğitimi dersi olmayan programlarında sanat eğitiminin gerekliliğinin önemi bir kez daha açığa çıkmaktadır.

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	233	42,0
Katılmıyorum	174	31,4
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	91	16,4
Katılıyorum	31	5,6
Kesinlikle Katılıyorum	15	2,7
Toplam	544	98,0
Cevapsız	11	2,0
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 12:
Kısım 1, Soru 23

555 öğrenciye yöneltilen “Eğer bir kesinti yapılacaksa, ilk olarak sanat dersleri eğitim programından kaldırılmalıdır” ifadesine öğrencilerin %42’si *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %31,4’ü *katılmıyorum*, %16,4’ü *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %5,6’sı *katılıyorum* ve %2,7’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %2’si bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 73,4; “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise %8,3’tür. Bu veriler deneklerin, sanat eğitimi derslerini öğrenim süreçlerinde ne kadar önemsediklerini göstermektedir. Bu nedenle üniversitelerin sanat eğitimi dersi olmayan programlarında sanat eğitiminin gerekliliğinin, denekler için önemi açığa çıkmaktadır

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	10	1,8
Katılmıyorum	33	5,9
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	51	9,2
Katılıyorum	300	54,1
Kesinlikle Katılıyorum	154	27,7
Toplam	548	98,7
Cevapsız	7	1,3
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 13:
Kısım 1, Soru 24

555 öğrenciye yöneltilen “Sanat, özel içeriğiyle bilinmesi gereken değerli bir alandır” ifadesine öğrencilerin %1,8’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %5,9’u *katılmıyorum*, %9,2’si *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %54,1’i *katılıyorum* ve %27,7’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %1,3’ü bu ifade için herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 81,8; “katılmıyorum” seçeneği yanıtı ise %7,7’dir. Bu veriler ışığında deneklerin, sanatı, uygulamalarıyla, hissettirdikleriyle, duyumsattıklarıyla, düşündükleriyle, yorumlattıklarıyla bilinmesi gereken ve yeri asla doldurulamayan bir değerde gördükleri söylenebilir. Sanat eğitimiyle ilgili olarak yeterli düzeyde bilgiye sahip olmamalarına rağmen sanat eğitiminin değerli bir alan olduğunda hemfikirdirler.

	Frekans	Yüzde
Almadım	379	68,3
1-4 dönem	150	27,0
5-8 dönem	26	4,7
Toplam	555	100

Tablo 14:
Kısım 2, Soru 2./b

Üniversitede toplam kaç dönem, sanat eğitimi aldınız? Sorusuna karşılık öğrencilerin %68,3'ü almadım cevabını verirken, %27'si 1-4 dönem arası ve %4,7'si de 5-8 dönem arası cevabını vermişlerdir. Deneklerin yukarıda yöneltile soruya "almadım" şeklinde verdikleri yanıt ortalaması % 68,3'dür. Geri kalan %31,7'lik kısım da, tüm dönem boyunca sanat eğitimi dersi alınmamış, daha çok seçmeli ders olarak bir ya da iki dönem olarak okutulmuştur. Bu veriler ışığında deneklerin, sanat eğitimi derslerinden ne kadar yoksun kaldıkları açıkça görülmektedir.

	Frekans	Yüzde
Çok Değersiz	94	16,9
Biraz Değersiz	35	6,3
Ne Değerli Ne Değersiz	156	28,1
Biraz Değerli	123	22,2
Çok Değerli	111	20,0
Toplam	519	93,5
Cevapsız	36	6,5
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 15:
Kısım 2, Soru 3./a

Öğrenci olduğunuz yılları hatırladığınızda, sanatla ilgili deneyimlerinizin oluşturduğu hisleriniz nelerdir? Sorusuna **ilk öğretim** yıllarına ilişkin olarak **çok**

değersiz cevabını verenlerin oranı %16,9 iken, *biraz değersiz* cevabını verenlerin oranı %6,3, *ne değerli ne değersiz* %28,1, *biraz değerli* %22,2 ve *çok değerli* %20'dir. Öğrencilerin %6,5'i ise herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

	Frekans	Yüzde
Çok Değersiz	66	11,9
Biraz Değersiz	41	7,4
Ne Değerli Ne Değersiz	120	21,6
Biraz Değerli	177	31,9
Çok Değerli	124	22,3
Toplam	528	95,1
Cevapsız	27	4,9
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 16:
Kısım 2, Soru 3./b

Öğrenci olduğunuz yılları hatırladığınızda, sanatla ilgili deneyimlerinizin oluşturduğu hisleriniz nelerdir? Sorusuna **orta öğretim** yıllarına ilişkin olarak *çok değersiz* cevabını verenlerin oranı %11,9 iken, *biraz değersiz* cevabını verenlerin oranı %7,4, *ne değerli ne değersiz* %21,6, *biraz değerli* %31,9 ve *çok değerli* %22,3'tür. Öğrencilerin %4,9'u ise herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

	Frekans	Yüzde
Çok Değersiz	108	19,5
Biraz Değersiz	28	5,0
Ne Değerli Ne Değersiz	93	16,8
Biraz Değerli	100	18,0
Çok Değerli	166	29,9
Toplam	495	89,2
Cevapsız	60	10,8
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 17:
Kısım 2, Soru 3./c

Öğrenci olduğunuz yılları hatırladığınızda, sanatla ilgili deneyimlerinizin oluşturduğu hisleriniz nelerdir? Sorusuna *üniversite* yıllarına ilişkin olarak *çok değersiz* cevabını verenlerin oranı %19,5 iken, *biraz değersiz* cevabını verenlerin oranı %5, *ne değerli ne değersiz* %16,8, *biraz değerli* %18 ve *çok değerli* %29,9'dur. Öğrencilerin %10,8'i ise herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltile soruya verdikleri “değerli” ve “çok değerli” yanıtlarının ortalaması % 47,9; “çok değersiz” ve “biraz değersiz” yanıt ortalaması ise %24,5 'tir. Bu veriler ışığında deneklerin çoğunun, üniversite yıllarında sanatsal etkinliklerin az oluşuyla bağlantılı olarak, bu deneyimin değersizliğini vurgulamışlardır ulaşılan bu veriler öğrenim süreçlerinde sanat eğitiminin gerekliliğine ilişkin derslerin konulması düşüncesiyle aynı paralellikte yer alması bakımından anlamlıdır. Özetle; sanat eğitimi ve sanatsal aktivitelerin yetersizliği ya da olmayışı, öğrencilerin bu deneyimlerinin değersiz şeklinde değerlendirmelerine yol açmıştır.

	Frekans	Yüzde
Önemsiz	30	5,4
Az Önemli	40	7,2
Orta Önemli	69	12,4
Önemli	138	24,9
Çok Önemli	269	48,5
Toplam	546	98,4
Cevapsız	9	1,6
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 18:
Kısım 3, Soru 6./a

“İlköğretim basamağında sanat eğitiminin ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık öğrencilerin %5,4’ü *önemsiz*, %7,2’si *az önemsiz*, %12,4’ü *orta önemli*, %24,9’u *önemli*, %48,5’i *çok önemli* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %1,6’sı bu soru hakkında herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

	Frekans	Yüzde
Önemsiz	18	3,2
Az Önemli	24	4,3
Orta Önemli	78	14,1
Önemli	223	40,2
Çok Önemli	203	36,6
Toplam	546	98,4
Cevapsız	9	1,6
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 19:
Kısım 3, Soru 6./b

“orta öğretim basamağında sanat eğitiminin ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık öğrencilerin %3,2’si *önemsiz*, %4,3’ü *az önemsiz*, %14,1’i *orta önemli*, %40,2’si *önemli*, %36,6’sı *çok önemli* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %1,6’sı bu soru hakkında herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

	Frekans	Yüzde
Önemsiz	35	6,3
Az Önemli	37	6,7
Orta Önemli	82	14,8
Önemli	179	32,3
Çok Önemli	210	37,8
Toplam	543	97,8
Cevapsız	12	2,2
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 20:
Kısım 3, Soru 6./c

“Üniversite basamağında sanat eğitiminin ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık öğrencilerin %6,3’ü *önemsiz*, %6,7’si *az önemsiz*, %14,8’i *orta önemli*, %32,3’ü *önemli*, %37,8’i *çok önemli* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %2,2’si bu soru hakkında herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen sorularda: ilköğretim için “önemli” ve “çok önemli” seçeneklerine verilen toplam yanıtların ortalaması % 73,4; ortaöğretim için “önemli” ve “çok önemli” seçeneklerine verilen toplam yanıtların ortalaması % 76,8; üniversite için “önemli” ve “çok önemli” seçeneklerine verilen toplam yanıtların ortalaması % 70,1 olarak saptanmıştır. Dolayısıyla sanat eğitiminin örgün eğitim sistemi içindeki varlıksal durumu, sanat eğitiminin sanat eğitimi olamayan programlarındaki gerekliliği savımızı desteklemektedir.

	Frekans	Yüzde
Hiçbir Zaman	150	27,0
Zaman Zaman	92	16,6
Bazen	122	22,0
Genellikle	103	18,6
Her Zaman	81	14,6
Toplam	548	98,7
Cevapsız	7	1,3
Genel Toplam	555	100,0

Tablo 21:
Kısım 4, Soru 4.1

Ebeveynleriniz sanatsal faaliyetlere katılmanız için sizi yüreklendirdiği oldu mu? Sorusuna karşılık öğrencilerin %27'si *hiçbir zaman* cevabını verirken, %16,6'sı *zaman zaman*, %22'si *bazen*, %18,6'sı *genellikle* ve %14,6'sı *her zaman* cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin %1,3'ü bu soru hakkında herhangi bir görüş belirtmemişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “hiçbir zaman”, “zaman zaman” ve “bazen” seçenekleri toplam yanıtlarının ortalaması % 65,6'dır. Bu veriler ışığında deneklerin, ebeveynlerinin çoğunluğunun sanat eğitimi konusundaki yetersizlikleri nedeniyle yeterince desteklenmediği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin, örgün eğitimin her seviyesinde ilgili kuruluşlar ve yöneticiler tarafından desteklenmesi, savımızı kanıtlar niteliktedir.

IV.1.2. Öğrencilerin Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtlar:

1. "Sanat hayatın bir parçası olmalıdır."
2. "Sanatı bilmek ve onu kavramak insanın hayata baktığı pencereyi daha da genişleten ve ona farklı bir bakış açısı kazandıran önemli bir noktadır ve asla insan hayatında göz ardı edilmemelidir."
3. "Sanat hayatımızın her alanı için gereklidir. Mutlaka ilköğretimden başlanılarak edinilmesi gereken bir deneyimdir."
4. "Sanat dersleri bir gerektir. Çünkü sanat hayatımızın her anında mutlaka bulunmaktadır."

Dört farklı deneğin vermiş olduğu bu yanıtlar savımızın; sanat eğitiminin hayatın içinde önemli yere sahip olduğu kısmıyla örtüşmesi, yüksek öğrenim fakültelerinde ki öğrencilerin, sanat eğitiminin sadece kendileri için değil tüm toplum için de gerekli olduğu bulgusunu açığa çıkarmaktadır.

1. "Sanatla ilgili düşüncelerimi ve ne olması gerektiğini hatırlamamı sağladı."
2. "Sanata olan ilgisizliğimi gördüm sanat ile artık ilgileneyeceğim."
3. "Maalesef sanatsal etkinliğim yeterli değildir. Tiyatroya gitmek, sinema izlemek, müzik dinlemek."
4. "Sanatla hayatım boyunca yollarımız çok fazla kesişmediği için sanat alanında kendimi çok fazla geliştiremedim."
5. "Kendimden başlayarak özellikle sayısal alanda okumakta olan öğrencilerin sanata bakış açısı çok kısıtlı ve yetersiz."
6. "Bence sanat eğitimi yeterince verilmiyor, ilkokul çağında yeteneklerimiz keşfedilmiyor. Devlet üniversitelerinde ise sadece fotoğraf çalışmalarının olması diğer alanların .....eksiklik. Sanat fotoğraf derslerinden ibaret değildir."
7. "Sanat eğitiminin ve öğretiminin sanat uzmanları tarafından verilmesinin hedeflenen amaca daha çok katkı yapacağı açıktır."
8. "Çok faydalı bence eğitimde sanatta olmalı. Türkiye çok yetersiz."

9. “Sanat eğitimi denen dersten hiç zevk almıyorum. Belki bugüne kadar karşılaştığım hocalardan kaynaklanıyor olabilir. Sistem yanlışlığı bizi sanatın dışında kalmaya götürmektedir.”
10. “Sanat eğitimine daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

On farklı deneğin vermiş olduğu bu yanıtlar, savımızın; ilk ve orta öğrenimde alınan sanat eğitimi derslerinin yetersizliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra bu araştırmada kullanılan tutum ölçeğinin, bazı öğrencilerin üzerinde bıraktığı etki de çok önem teşkil etmektedir. Anlaşılacağı üzere denekler eksikliklerinin ve unuttukları değerlerin farkına varmışlardır ve sanat eğitimi çerçevesinde, yaşamlarını yeniden düzenleme kararı almışlardır.

1. “Kişilerin sanata bakış açısı yalnızca kendi alanlarıyla sınırlı olmamalıdır. Sanatın her alanı diğer dallarla bir bütünlük içerisindedir. Disiplinler arası eğitimde ilerleme olmalıdır.”
2. “Sanat eğitimi insanın vizyonunu genişleteceği gibi aynı zamanda eleştiri yeteneğini de geliştirir. Kesinlikle eğitimin her döneminde verilmesi gerekir.”
3. “Sanatın insanlar üzerindeki yansımalarının çok doğru yönde olduğunu düşünüyorum. Ve medeni bir millet olarak tüm fertlerimizin en az bir sanatla uğraşmasını dilerim.”
4. “Sanatın her dalı ilköğretimden üniversiteye her kademedede mutlaka etkin bir şekilde olmalı, sanatla insan hem kendini keşfeder hem çevresini keşfeder, hem insanlığa karşı bakış açısı çok olumlu olur. İnsanı insan yapar sanat.”
5. “Bir toplumun gelir düzeyi ve eğitim seviyesi sanat eğitimiyle doğrudan ilintilidir. Türkiye’de ki devlet okullarında sanat eğitimi adına hiçbir şeyin olmadığını düşünüyorum (benim dönemimde) ve genelde boş dersler(ya da öğretmenin ders anlatmak istemediği) sanata ayrılan zamanlar olmuştur her zaman ... üniversite öğrencisi dahi eğitim öğretim yaşamına hiç sanat dersi almadan hiçbir faaliyete katılmadan tamamlamaktadır.

Kesinlikle biran önce bu eksiklikler giderilmelidir. Çok yönlü düşünebilen ve değişik açılardan bakabilen bir nesil için sanat eğitimi çok çok önemli.”

6. “Genel olarak ortaokul lise ve üniversitede sanatsal alanda verilen dersler ile etkinlikleri yetersiz buluyorum. Daha fazla etkinliklerin, öğrencilerin gelişimi için daha yararlı olur.”
7. “Üniversitelerin bilgi üreten, bilimsel araştırmalar yapan kurumlar olmasının yanı sıra, insan özelliklerine sanatsal açıdan ortaya çıkaran kurumlar olması nedeniyle bu aktiviteleri kullanmak ve geliştirmek gerekir.”
8. “Anket soruları çok güzel hazırlanmış gerçekten ülkemizde sanata yönelik faaliyetler çok az, üniversitede bile verilen beden dersleri yerine sanatla ilgili derslerin verilmesi kişiyi daha iyi eğitebilir.”
9. “İnsanlarımızın estetik anlayışı ve gelişimleri açısından sanata daha fazla yer verilmesini istiyorum.”

Dokuz farklı deneğin vermiş olduğu bu yanıtlar, savımızın; sanat eğitiminin örgün öğretim içinde önemli bir faktör olduğu kısmıyla örtüşmektedir. Bu da yükseköğretim fakültelerindeki öğrencilerin; sanat eğitiminin, üniversitelerde uygulanması durumunda, bu derslere büyük bir arzuyla katılacakları anlamına gelmektedir.

IV.1.3. Dekan/ Dekan Yardımcıları İçin Uygulanan Tutum Ölçeği Analizleri

	Frequency	Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	4	36,4
Katılmıyorum	3	27,3
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	1	9,1
Katılıyorum	1	9,1
Kesinlikle Katılıyorum	2	18,2
Total	11	100,0

Tablo 22:
Kısım 1, Soru 1

11 dekan / dekan yardımcısına yöneltilen “Çizim yeteneği olmayanlar için sanat dersi almanın kazandıracığı çok bir şey olmaz” ifadesine, dekan / dekan yardımcılarının %36,4’ü *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %27,3’ü *katılmıyorum*, %9,1’i *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %9,1’i *katılıyorum* ve %18,2’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 63,7; “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise %27,3’tür. Bu veriler ışığında deneklerin, bölüm öğrencilerinin çizim yetenekleri olmamasına karşın, onlara çizim gerektiren uygulamalarla ilgili sanat eğitimi dersi almalarının yararlı olacağı ve bunu destekleyecekleri kanaatinde oldukları söylenebilir. Bu sonuç araştırmanın savını destekler niteliktedir.

	Frequency	Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	1	9,1
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	1	9,1
Katılıyorum	7	63,6
Kesinlikle Katılıyorum	2	18,2
Total	11	100,0

Tablo 23:
Kısım 1, Soru 2

11 dekan / dekan yardımcısına yöneltilen “Sanat eğitimi eleştirel düşünmeyi öğretir” ifadesine dekan / dekan yardımcılarının %9,1’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %9,1’i *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %63,6’sı *katılıyorum* ve %18,2’si de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 81,8; “kesinlikle katılmıyorum” seçeneği yanıtı ise %9,1’dir. Bu veriler ışığında deneklerin, bölüm öğrencilerinin sanat eğitimi almaları durumunda onların, eleştirel düşünme becerilerinin gelişeceği yönündeki kanaatlerinin, öğrencilerin verdikleri yanıtlarla aynı doğrultuda olduğu (Kısım 1: 1-2) söylenebilir. Bu sonuç da araştırmanın savını destekler niteliktedir.

	Frequency	Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	3	27,3
Katılmıyorum	7	63,6
Kesinlikle Katılıyorum	1	9,1
Total	11	100,0

Tablo 24:
Kısım 1, Soru 3

11 dekan / dekan yardımcısına yöneltilen “Sanat, okul müfredatının önemli bir parçası değildir” ifadesine dekan / dekan yardımcıların %27,3’ü *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %63,6’sı *katılmıyorum* ve %9,1’i de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 90,9; “kesinlikle katılıyorum” seçeneği yanıtı ise %9,1’dir. Bu veriler ışığında deneklerin, bölüm öğrencileri için öğretim programlarına sanat eğitimine ilişkin bir ders konulması yönünde olumlu kanaat kullanacakları ve bunu destekleyecekleri söylenebilir.

	Frequency	Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	1	9,1
Katılmıyorum	2	18,2
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	2	18,2
Katılıyorum	5	45,5
Kesinlikle Katılıyorum	1	9,1
Total	11	100,0

Tablo 25:
Kısım 1, Soru 8

11 dekan / dekan yardımcısına yöneltilen “Tüm öğrenciler için sanat eğitimi, diğer derslerden elde edemeyecekleri öğrenme fırsatları sunar” ifadesine dekan / dekan yardımcıların %9,1’i *kesinlikle katılmıyorum* cevabını verirken, %18,2’si *katılmıyorum*, %18,2’si *ne katılıyorum ne katılmıyorum*, %45,4’i *katılıyorum* ve %9,1’i de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 54,6; “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” seçenekleri yanıt toplamı ise %27,3’tür. Bu veriler ışığında deneklerin, bölüm öğretim programlarına sanat eğitimine ilişkin bir ders konulması durumunda, öğrencilerinin bireysel ve mesleki alandaki

yeterliliklerine bilişsel ve duyuşsal düzeyde pozitif katkı sağlayacağı yönünde olumlu bir düşünce içinde oldukları söylenebilir.

	Frequency	Percent
Katılmıyorum	1	9,1
Katılıyorum	7	63,6
Kesinlikle Katılıyorum	3	27,3
Total	11	100,0

Tablo 26:
Kısım 1, Soru 24

11 dekan / dekan yardımcısına yöneltilen “Sanat, özel içeriğiyle bilinmesi gereken değerli bir alandır” ifadesine dekan / dekan yardımcılarının %9,1’i *katılmıyorum* cevabını verirken, %63,6’sı *katılıyorum* ve %27,3’ü de *kesinlikle katılıyorum* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen soruya verdikleri “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri yanıt toplamı % 90,9; “katılmıyorum” seçeneği yanıtı ise %9,1’dir. Bu veriler ışığında deneklerin, sanatı, insan yaşamında varlığı başka hiçbir dış etken tarafından tamamlanamayacak olan içeriğiyle özel, yüce bir değer olarak algıladıkları ve öğretim programlarına dahil edilmesi durumunda, olumlu bir tutum içinde olabilecekleri söylenilebilir.

	Frequency	Percent
Orta Önemli	2	18,2
Önemli	3	27,3
Çok Önemli	6	54,5
Total	11	100,0

Tablo 27:
Kısım 3, Soru 6.a

“İlköğretim basamağında sanat eğitiminin ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık dekan / dekan yardımcılarının %18,2’si *orta önemli*, %27,3’ü *önemli*, %54,5’i *çok önemli* cevabını vermişlerdir.

	Frequency	Percent
Önemli	7	63,6
Çok Önemli	4	36,4
Total	11	100,0

Tablo 28:
Kısım 3, Soru 6.b

“Orta öğretim basamağında sanat eğitiminin ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık dekan / dekan yardımcılarının %63,6’sı *önemli* ve %36,4’ü *çok önemli* cevabını vermişlerdir.

	Frequency	Percent
Orta Önemli	4	36,4
Önemli	3	27,3
Çok Önemli	4	36,4
Total	11	100,0

Tablo 29:
Kısım 3, Soru 6.c

“Üniversite basamağında sanat eğitiminin ne derece önemli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna karşılık dekan / dekan yardımcılarının %36,4’ü *orta önemli*, %27,3’ü *önemli*, %36,4’ü *çok önemli* cevabını vermişlerdir.

Deneklerin yukarıda yöneltilen sorularda: ilköğretim için “önemli” ve “çok önemli” seçeneklerine verdikleri toplam yanıtların toplamı %81,8; ortaöğretim için “önemli” ve “çok önemli” seçeneklerine verdikleri toplam yanıtların toplamı %100; üniversite için “orta önemli” ve “çok önemli” seçeneklerine verdikleri yanıtların toplamı ise %72,8 olarak saptanmıştır. Sanat eğitiminin yönetici konumunda bulunan denekler tarafından da son derece gerekli olduğunun desteklenmesi, araştırmanın temelini oluşturan örgün eğitim sistemi içinde önemini ortaya koymaktadır.

IV.2. SONUÇ ve ÖNERİLER

İlk ve ortaöğretimde sanat eğitimi almış olan öğrenciler Yükseköğretim kurumlarındaki eğitimlerine başladıklarında, sanat eğitimi, sürekliliğini yitirmektedir. Oysa sanat eğitimi de sürekli olmalıdır. Örgün eğitimde alınan sanat eğitiminin yetersizliği göz önündedir. Bu düzlemde öğrenci gelecekteki hayatında, sanat eğitimi açısından yalnız bırakılmış, eğitim süreci baltalanmıştır. Bu bağlamda tam insan olma yolunda gerekli donanıma sahip olan sanatın, sanat eğitimiyle, vücut bulacağı aşıkardır. Dolayısıyla ilk ve orta öğrenimdeki sanat eğitimi öğretim programlarının ve onların niteliği tekrar gözden geçirilmeli ve öğrenciler bir üst basamak olan yükseköğrenim kademesine daha donanımlı bir şekilde hazırlanmalıdır.

Sanat eğitiminin, insan hayatının her anında, yüksek değerlere sahip olmasıyla birlikte, bilimsel süreçlerin de, sanat eğitimiyle olan birlikteliğinin yadsınamaz bir gerçek olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda eğitim sistemimizin tüm kurumlarının özellikle yükseköğretim kurumunun amaçları doğrultusunda, yeni eğitim yöntemlerini oluşturmaları kaçınılmaz olmuştur. Bu doğrultudaki amaçların, yöntemsel olarak; estetik beğeni kazanmış, adayların kendilerini daha iyi tanımalarını sağlamış, birey olabilme dinamiklerini canlandırıp, öz güvenlerini arttıran, hoşgörülü, empati yeteneği güçlü, hayatın her alanında yaratıcı olabilen bireyler yetiştirebilecek donanıma sahip olması söz konusudur. Bu vasıflara sahip olması beklenen üniversite mezunları; toplumsal rolleriyle verimli ve aktif bir birey olarak ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesine çıkarabileceklerdir. Sanat eğitimi alan bir genç, sanat eğitiminin tüm kazanımlarıyla birlikte, özellikle daha sağduyulu, ruhsal hassasiyete sahip, estetik beğenisi gelişmiş bir birey olacak ve böylece kazanımlarını yaşamlarına ve mesleki alanlarına yansıtabileceklerdir.

Yani, üniversite öğrencilerinin, çağını, sanatın farkındalığıyla algılayıp yorumlayan, evrensel değerlere saygı duyabilen, farklı açılımları paylaşabilen, iç dinamiklerini keşfedip geliştirebilen, sevgi dolu bir insan olabilmesi için, Yükseköğretim Kurumları'nda bulunan fakültelerin bölümlerinin tümünün öğretim programına pedagojik açıdan yeterli, sanat eğitimi dersleri eklenmelidir.

EKLER

KISIM 1: ÖĞRENCİLERE UYGULANAN SANAT EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Bilgilendirme:

Sanat eğitimi ile ilgili aşağıda verilen fikirlere katılma derecenizi en iyi ifade eden seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış seçenek bulunmamaktadır ve bu bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Onun için içinizden geldiği gibi yanıtlayacağınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Bu çalışma için önemli olan sadece sizin bakış açımızdır.

		Kesinlikle katılıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Çizim yeteneği olmayanlar için sanat dersi almanın kazandıracığı çok bir şey olmaz.	KK	K	NK	KA	KKA
2	Sanat eğitimi eleştirel düşünmeyi öğretir.	KK	K	NK	KA	KKA
3	Sanat, okul müfredatının önemli bir parçası değildir.	KK	K	NK	KA	KKA
4	Liseden mezun olmak için sanat dersi almış olmak zorunlu kılınmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
5	Sanat eğitiminin temel amacı, ileride bu alanı seçecek öğrencilere bir temel verebilmek olmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
6	Ders kitaplarının ve ticari öğretim materyallerinin sanat dersleri için bir önemi yoktur.	KK	K	NK	KA	KKA
7	Sanat eğitimi ekstra öğretim programları aracılığıyla daha uygun hizmet verebilir.	KK	K	NK	KA	KKA
8	Tüm öğrenciler için sanat eğitimi, diğer derslerden elde edemeyecekleri öğrenme fırsatları sunar.	KK	K	NK	KA	KKA
9	Sanat eğitimi, eğitim programlarına katılım için sanat alanındaki yeteneği dikkate alınmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
10	Öğrencilerin sanat ile ilgili uygulama yapmaları kadar, usta sanatçıların eserleri üzerinde çalışmaları, konuşmaları, tartışmaları da önemlidir.	KK	K	NK	KA	KKA
11	Temel seviyede sanat eğitimi için sanat uzmanları gerekmez, görsel sanatlar sınıf öğretmenleri tarafından gayet iyi öğretilir.	KK	K	NK	KA	KKA

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
12	Sanat eğitimi, görsel iletişim becerilerini geliştir ki bu beceriler görsel okuryazarlığın önemli bir parçasıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
13	Okulumuzda sanat derslerine ayrılan öncelik diğer dersler ile aynıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
14	Sanatın diğer dersler içinde birleşik olarak öğretilmesi, tek başına bir ders olarak okutulmasından daha mantıklıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
15	Sanat derslerinde dersliklerin temel derslerdekinden (matematik, Türkçe gibi...) fazla olması kabul edilebilir.	KK	K	NK	KA	KKA
16	Öğrencilere diğer derslerde uygulandığı gibi sanat derslerinde de değerlendirme yaptırılmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
17	Her seviyedeki öğrencinin sanat eğitimi geçmişi, yetişkinliğindeki sanata karşı olan tutumunu etkiler.	KK	K	NK	KA	KKA
18	Sanat, eğitimde okul etkinliklerinin tamamlanmasına yönelik bir ödül olarak kullanılmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
19	Sanatsal görüş ve düşünceleri etkili olarak notlandırmak mümkün değildir.	KK	K	NK	KA	KKA
20	Okulda sanatın öncelikli amacı, diğer daha ciddi olan konulardan, düşünerek ve eğlenerek ara vermeyi sağlamak olmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
21	Öğrencilerin sanat ile gelişmesi, sistemli ve sıralı bir sanat programı ile mümkündür.	KK	K	NK	KA	KKA
22	Sanat eğitimi diğer dallara göre daha az talep edilmektedir.	KK	K	NK	KA	KKA
23	Eğer bir kesinti yapılacaksa, ilk olarak sanat dersleri eğitim programından kaldırılmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
24	Sanat, özel içeriğiyle bilinmesi gereken değerli bir alandır.	KK	K	NK	KA	KKA
25	Güçlü bir sanat eğitimi programı, okuldaki diğer eğitim programlarının da güçlü olduğunun bir göstergesidir.	KK	K	NK	KA	KKA

KISIM 2: ÖĞRENCİ OLARAK SİZİN SANAT DENEYİMLERİNİZ

- 1) İlköğretimin hangi sınıflarında okurken bir sanat uzmanı ile düzenli sanat dersleri gördünüz? Gördüğünüz her sınıf için işaretleyiniz.

Ana sınıfı	1	2	3	4	5	6	7	8	Hiç
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

- 2) Ortaöğretim ve üniversite eğitim-öğretim döneminizin her birinde toplam kaç dönem, sanat eğitimi aldınız? (Sanat dersi alınan dönem sayısı)

a) Ortaöğretim (9-12. Sınıflar) 0 1 2 3 4 5 6 7 8
( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b) Üniversite 0 1 2 3 4 5 6 7 8
( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

- 3) Öğrenci olduğunuz yılları hatırladığınızda, sanatla ilgili deneyimlerinizin oluşturduğu hisleriniz nelerdir?

	Çok Değersiz	Biraz Değersiz	Ne Değer Ne Değersiz	Biraz Değerli	Çok Değerli
a) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
b) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
c) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

- 4) Öğrenci iken, görsel sanatlar öğretmeniniz tarafından, büyük sanatçıların eserleri size ne sıklıkla tanıtılmıştı? (Her seviye için bir cevap işaretleyiniz).

	Sanat Dersi Almadım	Hiçbir Zaman	Bazen	Genellikle	Her Zaman
a) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
b) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
c) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

- 5) Öğrencilik zamanlarınızda okul arkadaşlarınızın veya akranlarınızın sanat deneyimlerinize olan etkisi neydi?

	Olumsuz	Biraz Olumsuz	Ne Olumlu Ne Olumsuz	Olumlu	Çok Olumlu
d) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
e) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
f) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

- 6) Sanatla ilgili faaliyetlere çocukluğunuzda (ilköğretimden ortaöğretime kadar) ne kadar sıklıkla katıldığınızı en uygun şekilde tanımlayan cevabı işaretleyiniz

	Hiçbir Kez	1-2 Kez	3-5 Kez	6-10 Kez	10 Kereden Fazla Zaman
a) Bir sanat müzesine ziyaret	( )	( )	( )	( )	( )
b) Sanat galerisine veya fuarına ziyaret .	( )	( )	( )	( )	( )
c) Okul dışında sanat dersleri aldım.....	( )	( )	( )	( )	( )

KISIM 3: YETİŞKİN OLARAK SANAT DENEYİMLERİNİZ

- 1) Yetişkin olarak (liseden bu yana) sanatla ilgili faaliyetlere katılma sıklığınızı en iyi tarif eden seçeneği işaretleyiniz.

	Hiçbir Zaman	1-2 Kez	3-5 Kez	6-10 Kez	10 Kereden Fazla
a) Bir sanat müzesine ziyaret	( )	( )	( )	( )	( )
b) Sanat galerisine veya fuarına ziyaret ..	( )	( )	( )	( )	( )
c) Okul dışında sanat dersleri aldım.....	( )	( )	( )	( )	( )

- 2) Bir öğrenci olarak sanat eğitimine karşı olan tutumunuzda, sınıf öğretmeni ya da sanat öğretmeninizin etkisi ne kadar olmuştur?

Çok Olumsuz	Biraz Olumsuz	Ne Olumlu Ne Olumsuz	Biraz Olumlu	Çok Olumlu
( )	( )	( )	( )	( )

- 3) Son 5 yılda gönüllü olarak en az bir kez katıldığınız sanatla ilintili faaliyetleri işaretleyebilir misiniz? (uygun olan her bir seçeneği işaretleyebilirsiniz).

( ) Çizim ve boyama	( ) Boyama
( ) Heykel veya mücevher yapımı	( ) Fotoğraf
( ) Mimari veya peyzaj tasarımı	( ) Bilgisayar grafiği veya ilan grafiği tasarımı
( ) Örmeye, nakış veya moda tasarımı	( ) Ağaç işleri veya mobilya yapımı
( ) Sanat veya sanatçılar üzerine kitap okuma	( ) Diğer

- 4) Sanat veya sanat tarihi ile ilgili bilginizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli
( )	( )	( )	( )	( )

- 5) Sanat üretme becerinizin ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?

Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli
( )	( )	( )	( )	( )

- 6) Eğitimin aşağıda verilen hangi basamaklarında sanat eğitiminin önemli olduğunu düşünüyorsunuz? Her eğitim basamağı için yalnız 1 adet işaretleyiniz.

	Önemsiz	Az Önemli	Orta Önemde	Önemli	Çok Önemli
a) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
b) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
c) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

KISIM 4: AİLENİZLE İLİNTİLİ SANAT DENEYİMLERİNİZ

1) Ebeveynleriniz sanatsal faaliyetlere katılmanız için sizi yüreklendirdiği oldu mu?

Hiçbir Zaman Zaman Zaman Bazen Genellikle Her Zaman
( ) ( ) ( ) ( ) ( )

2) Size yakın birileri sanatla ilgileniyor mu? Size uyan tüm seçenekleri işaretleyiniz ve boşlukları sanatla ilgilerini tarif etmek için kullanınız (örneğin hobi olarak resim yapar)

- ( ) Ebeveyn .....
( ) Eşim .....
( ) Çocuğum .....
( ) Diğer bir akrabam veya yakın arkadaşım.....
( ) Hiç kimse (Kısım:5 Soru:1 'den devam ediniz).....

3) Sanata olan tutumunuz karşısında, yakınınızdakilerin etkilerini nasıl tarif ederdiniz?

Çok Olumsuz Olumsuz Biraz Olumsuz Ne Olumlu Ne Olumsuz Biraz Olumlu Çok Olumlu
( ) ( ) ( ) ( ) ( )

KISIM 5: BİR DENEYİMİNİZİ TANIMLAYIN

1) Aklınıza hemen gelen, olumlu ya da olumsuz bir sanat veya sanat öğretimi deneyimini hatırlayınız. Aşağıda anlatınız. (mutlaka cevaplayınız).....

.....
.....
.....
.....
.....

2) Aşağıdaki derecelendirmelerden hangisi sizin bu deneyiminizin sanata bakış açınıza olan etkisini tanımlar?

Çok Olumsuz Olumsuz Biraz Olumsuz Ne Olumlu Ne Olumsuz Biraz Olumlu Çok Olumlu
( ) ( ) ( ) ( ) ( )

KISIM 6: GENEL BİLGİ

- 1) Doğum yılınız nedir?
- 2) Hangi bölümde okuyorsunuz?
- 3) Kaçınıcı sınıftasınız?
- 4) Aileniz hangi şehirde oturuyor?
- 5) Eğitim kariyerinizin herhangi bir döneminde sorumlu olduğunuz müfredat dışı aktiviteleri yazınız (örneğin bando, koro, antrenörlük, öğrenci topluluklarından drama, sanat, fotoğrafçılık, iş..)
.....
.....
.....
.....
.....

Bu ölçekle ilgili kendinizden katacağınız genel yorumlarınızı da serbestçe buraya yazabilirsiniz.

.....
.....
.....
.....
.....

Katılımınız için tekrar çok teşekkür ederiz.

KISIM 1:DEKANLARA UYGULANAN SANAT EĞİTİMİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Bilgilendirme:

Sanat eğitimi ile ilgili aşağıda verilen fikirlere katılma derecenizi en iyi ifade eden seçeneği işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış seçenek bulunmamaktadır ve bu bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Onun için içinizden geldiği gibi yanıtlayacağınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Bu çalışma için önemli olan sadece sizin bakış açımızdır.

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Çizim yeteneği olmayanlar için sanat dersi almanın kazandıracağı çok bir şey olmaz.	KK	K	NK	KA	KKA
2	Sanat eğitimi eleştirel düşünmeyi öğretir.	KK	K	NK	KA	KKA
3	Sanat, okul müfredatının önemli bir parçası değildir.	KK	K	NK	KA	KKA
4	Liseden mezun olmak için sanat dersi almış olmak zorunlu kılınmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
5	Sanat eğitiminin temel amacı, ileride bu alanı seçecek öğrencilere bir temel verebilmek olmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
6	Ders kitaplarının ve ticari öğretim materyallerinin sanat dersleri için bir önemi yoktur.	KK	K	NK	KA	KKA
7	Sanat eğitimi ekstra öğretim programları aracılığıyla daha uygun hizmet verebilir.	KK	K	NK	KA	KKA
8	Tüm öğrenciler için sanat eğitimi, diğer derslerden elde edemeyecekleri öğrenme fırsatları sunar.	KK	K	NK	KA	KKA
9	Sanat eğitimi, eğitim programlarına katılım için sanat alanındaki yeteneği dikkate alınmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
10	Öğrencilerin sanat ile ilgili uygulama yapmaları kadar, usta sanatçıların eserleri üzerinde çalışmaları, konuşmaları, tartışmaları da önemlidir.	KK	K	NK	KA	KKA
11	Temel seviyede sanat eğitimi için sanat uzmanları gerekmez, görsel sanatlar sınıf öğretmenleri tarafından gayet iyi öğretilebilir.	KK	K	NK	KA	KKA

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
12	Sanat eğitimi, görsel iletişim becerilerini geliştir ki bu beceriler görsel okuryazarlığın önemli bir parçasıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
13	Okulumuzda sanat derslerine ayrılan öncelik diğer dersler ile aynıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
14	Sanatın diğer dersler içinde birleşik olarak öğretilmesi, tek başına bir ders olarak okutulmasından daha mantıklıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
15	Sanat derslerinde dersliklerin temel derslerdekinden (matematik, Türkçe gibi...) fazla olması kabul edilebilir.	KK	K	NK	KA	KKA
16	Öğrencilere diğer derslerde uygulandığı gibi sanat derslerinde de değerlendirme yaptırılmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
17	Her seviyedeki öğrencinin sanat eğitimi geçmişi, yetişkinliğindeki sanata karşı olan tutumunu etkiler.	KK	K	NK	KA	KKA
18	Sanat, eğitimde okul etkinliklerinin tamamlanmasına yönelik bir ödül olarak kullanılmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
19	Sanatsal görüş ve düşünceleri etkili olarak notlandırmak mümkün değildir.	KK	K	NK	KA	KKA
20	Okulda sanatın öncelikli amacı, diğer daha ciddi olan konulardan, düşünerek ve eğlenerek ara vermeyi sağlamak olmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
21	Öğrencilerin sanat ile gelişmesi, sistemli ve sıralı bir sanat programı ile mümkündür.	KK	K	NK	KA	KKA
22	Sanat eğitimi diğer dallara göre daha az talep edilmektedir.	KK	K	NK	KA	KKA
23	Eğer bir kesinti yapılacaksa, ilk olarak sanat dersleri eğitim programından kaldırılmalıdır.	KK	K	NK	KA	KKA
24	Sanat, özel içeriğiyle bilinmesi gereken değerli bir alandır.	KK	K	NK	KA	KKA
25	Güçlü bir sanat eğitimi programı, okuldaki diğer eğitim programlarının da güçlü olduğunun bir göstergesidir.	KK	K	NK	KA	KKA

KISIM 2: ÖĞRENCİYKEN Kİ OLARAK SİZİN SANAT DENEYİMLERİNİZ

- 1) İlköğretimin hangi sınıflarında okurken bir sanat uzmanı ile düzenli sanat dersleri gördünüz? Gördüğünüz her sınıf için işaretleyiniz.

Ana sınıfı	1	2	3	4	5	6	7	8	Hiç
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

- 2) Ortaöğretim ve üniversite eğitim-öğretim döneminizin her birinde toplam kaç dönem, sanat eğitimi aldınız? (Sanat dersi alınan dönem sayısı)

c) Ortaöğretim (9-12. Sınıflar) 0 1 2 3 4 5 6 7 8
( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

d) Üniversite 0 1 2 3 4 5 6 7 8
( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

- 3) Öğrenci olduğunuz yılları hatırladığınızda, sanatla ilgili deneyimlerinizin oluşturduğu hisleriniz nelerdir?

	Çok Değersiz	Biraz Değersiz	Ne Değer Ne Değersiz	Biraz Değerli	Çok Değerli
g) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
h) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
i) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

- 4) Öğrenci iken, görsel sanatlar öğretmeniniz tarafından, büyük sanatçıların eserleri size ne sıklıkla tanıtılmıştı? (Her seviye için bir cevap işaretleyiniz).

	Sanat Dersi Almadım	Hiçbir Zaman	Bazen	Genellikle	Her Zaman
d) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
e) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
f) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

- 5) Öğrencilik zamanlarınızda okul arkadaşlarınızın veya akranlarınızın sanat deneyimlerinize olan etkisi neydi?

	Olumsuz	Biraz Olumsuz	Ne Olumlu Ne Olumsuz	Olumlu	Çok Olumlu
j) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
k) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
l) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

- 6) Sanatla ilgili faaliyetlere çocukluğunuzda (ilköğretimden ortaöğretime kadar) ne kadar sıklıkla katıldığınızı en uygun şekilde tanımlayan cevabı işaretleyiniz

	Hiçbir Kez	1-2 Kez	3-5 Kez	6-10 Kez	10 Kereden Fazla Zaman
a) Bir sanat müzesine ziyaret	( )	( )	( )	( )	( )
b) Sanat galerisine veya fuarına ziyaret .	( )	( )	( )	( )	( )
c) Okul dışında sanat dersleri aldım.....	( )	( )	( )	( )	( )

KISIM 3: YETİŞKİN OLARAK SANAT DENEYİMLERİNİZ

- 1) Yetişkin olarak (liseden bu yana) sanatla ilgili faaliyetlere katılma sıklığınızı en iyi tarif eden seçeneği işaretleyiniz.

	Hiçbir Zaman	1-2 Kez	3-5 Kez	6-10 Kez	10 Kereden Fazla
a) Bir sanat müzesine ziyaret	( )	( )	( )	( )	( )
b) Sanat galerisine veya fuarına ziyaret ..	( )	( )	( )	( )	( )
c) Okul dışında sanat dersleri aldım.....	( )	( )	( )	( )	( )

- 2) Bir idareci/öğretmen olarak sanat eğitimine karşı olan tutumunuzda, sınıf öğretmeni ya da sanat öğretmeninizin etkisi ne kadar olmuştur?

Çok Olumsuz	Biraz Olumsuz	Ne Olumlu Ne Olumsuz	Biraz Olumlu	Çok Olumlu
( )	( )	( )	( )	( )

- 3) Son 5 yılda gönüllü olarak en az bir kez katıldığınız sanatla ilintili faaliyetleri işaretleyebilir misiniz? (uygun olan her bir seçeneği işaretleyebilirsiniz).

( ) Çizim ve boyama	( ) Boyama
( ) Heykel veya mücevher yapımı	( ) Fotoğraf
( ) Mimari veya peyzaj tasarımı	( ) Bilgisayar grafiği veya ilan grafiği tasarımı
( ) Örme, nakış veya moda tasarımı	( ) Ağaç işleri veya mobilya yapımı
( ) Sanat veya sanatçılar üzerine kitap okuma	( ) Diğer

- 4) Sanat veya sanat tarihi ile ilgili bilginizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli
( )	( )	( )	( )	( )

- 5) Sanat üretme becerinizin ne düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?

Çok Yetersiz	Yetersiz	Orta	Yeterli	Çok Yeterli
( )	( )	( )	( )	( )

- 6) Eğitimin aşağıda verilen hangi basamaklarında sanat eğitiminin önemli olduğunu düşünüyorsunuz? Her eğitim basamağı için yalnız 1 adet işaretleyiniz.

	Önemsiz	Az Önemli	Orta Önemde	Önemli	Çok Önemli
d) İlköğretim	( )	( )	( )	( )	( )
e) Ortaöğretim	( )	( )	( )	( )	( )
f) Üniversite	( )	( )	( )	( )	( )

KISIM 4: AİLENİZLE İLİNTİLİ SANAT DENEYİMLERİNİZ

1) Ebeveynleriniz sanatsal faaliyetlere katılmanız için sizi yüreklendirdiği oldu mu?

Hiçbir Zaman Zaman Zaman Bazen Genellikle Her Zaman
( ) ( ) ( ) ( ) ( )

2) Size yakın birileri sanatla ilgileniyor mu? Size uyan tüm seçenekleri işaretleyiniz ve boşlukları sanatla ilgilerini tarif etmek için kullanınız (örneğin hobi olarak resim yapar)

- ( ) Ebeveyn .....
( ) Eşim .....
( ) Çocuğum .....
( ) Diğer bir akrabam veya yakın arkadaşım.....
( ) Hiç kimse (Kısım:5 Soru:1 'den devam ediniz).....

3) Sanata olan tutumunuz karşısında, yakınınızdakilerin etkilerini nasıl tarif ederdiniz?

Çok Biraz Ne Olumlu Biraz Çok
Olumsuz Olumsuz Ne Olumsuz Olumlu Olumlu
( ) ( ) ( ) ( ) ( )

KISIM 5: BİR DENEYİMİNİZİ TANIMLAYIN

3) Aklınıza hemen gelen, olumlu ya da olumsuz bir sanat veya sanat öğretimi deneyimini hatırlayınız. Aşağıda anlatınız. (mutlaka cevaplayınız).....

.....
.....
.....
.....

4) Aşağıdaki derecelendirmelerden hangisi sizin bu deneyiminizin sanata bakış açınıza olan etkisini tanımlar?

Çok Biraz Ne Olumlu Biraz Çok
Olumsuz Olumsuz Ne Olumsuz Olumlu Olumlu
( ) ( ) ( ) ( ) ( )

KISIM 6: AKADEMİK BİLGİ

1) Bu yılı da içine alarak, profesyonel olarak çalıştığınız yılların toplamı nedir?

1-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26...
( )	( )	( )	( )	( )	( )

2) Öğretmekle yetkili olduğunuz alanları ve derslerin öğretildiği sınıf düzeyini yazınız

.....
.....
.....

3) Eğitim kariyerinizin herhangi bir döneminde sorumlu olduğunuz müfredat dışı aktiviteleri yazınız (örneğin, bando, koro, antrenörlük, öğrenci topluluklarından drama, sanat, fotoğrafçılık...)

.....
.....
.....
.....

ÜN VANINIZ VE UZMANLIK ALANINIZ

Katılımınız için tekrar çok teşekkür ederiz.

Attitude Toward Art Education and Art Experiences of Missouri Principals

PART ONE: ATTITUDE TOWARD ART EDUCATION

INSTRUCTIONS:

Please circle the response that best reflects your level of agreement or disagreement with the following

ideas about art education. There are no right or wrong answers and all information will be kept

confidential. What is important to this study is y o u r view.

Strongly Strongly

Disagree Disagree Undecided Agree Agree

1. For those with little drawing talent there is not much to be gained by taking an art class . . . . . SD D U A SA
2. Art education teaches critical thinking skills. . . . .SD D U A SA
3. Art is not an important part of the school curriculum. . . . . SD D U A SA
4. Credit in art should be required for graduation from high school. . . . . SD D U A SA
5. Art education's ultimate purpose is to prepare those who will go on to work in art-related fields. . . . . SD D U A SA
6. Textbooks and commercially produced teaching resources are not necessary for art classes. . . . . SD D U A SA
7. Art education would be more appropriately served through extra-curricular programs. . . . . SD D U A SA
8. For all students, art education offers important learning opportunities that are unavailable through other subjects. . . . SD D U A SA
9. Gifted education programs should consider ability in art as one of the factors when determining student eligibility standards. . . SD D U A SA
10. Having students study the great works of acclaimed artists in art class is as important as having them make art. . . . . SD D U A SA
11. Art specialists are not necessary at the elementary level; visual art can be taught well by classroom teachers. . . . . SD D U A SA
12. Art education develops visual communication skills that

- represent an important form of literacy. . . . . SD D U A SA
13. In our school the budgetary priority for art is equal to that
of any other subject area. . . . . SD D U A SA
14. It makes more sense for art to be taught as an integrated
part of other subject areas--not as a separate subject. . . . .SD D U A SA
15. It is acceptable for class sizes to be larger for art than for
traditional core subjects (math, science, lang. arts). . . . . SD D U A SA
16. Students should be given grades or assessment reports
in art just as they are in other subjects. . . . . SD D U A SA
- Strongly Strongly
Disagree Disagree Undecided Agree Agree
17. The quality of students' art education experiences at all
levels will affect their attitude toward art as adults. . . . . SD D U A SA
18. Art should be used as a "reward" in education, helping to
motivate students to get school work done. . . . . SD D U A SA
19. Art concepts and ideas cannot be effectively assessed. . . . . SD D U A SA
20. The primary purpose for art in the school is to provide
entertaining breaks from other more serious subjects. . . . . SD D U A SA
21. Children's progress in art requires a systematic and
sequentially organized art curriculum. . . . . SD D U A SA
22. Teaching art is less demanding than teaching other subjects. . SD D U A SA
23. Art should be one of the first courses eliminated from the
curriculum if a cut is necessary. . . . .SD D U A SA
24. Art is an important subject with specific content
worth knowing. . . . . SD D U A SA
25. A strong art program is a sign of a strong overall educational
program in a school. . . . . SD D U A SA

PART TWO: YOUR ART EXPERIENCES AS A STUDENT

1. During what elementary grades did you have regularly scheduled art classes with an art specialist?

(Please circle each grade during which you did)

K 1 2 3 4 5 6 None

2. As a student, how many semesters of art did you have at each level? (Please circle the number)

(Number of semesters of art)

a. Grades 6, 7, & 8 . . . . . 0 1 2 3 4 5 6

b. Grades 9 through 12 . . . . . 0 1 2 3 4 5 6 7 8 __

c. College/University . . . . . 0 1 2 3 4 5 6 7 8 __

3. Remembering when you were a student, what are your feelings about the value of the art

experiences you had in school? (skip the levels at which you had no art instruction).

No Limited No Somewhat Highly

Value Value Opinion Valuable Valuable

a. Elementary school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b. Middle school/jr. high . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

c. High school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

d. College . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

4. When you were a student, how often did the art teacher show works by famous artists as a part of the

lesson? (please check an answer for each level)

Almost Had No

Always Often Sometimes Never Art Class

a. Elementary school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b. Middle school/jr. high . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

c. High school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

d. College . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

5. When you were a student, what kind of effect did your classmates and peers have on your art

experiences? Very Somewhat No Somewhat Very

Negative Negative Effect Positive Positive

a. Elementary school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b. Middle school/jr. high . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

c. High school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

d. College classes . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

6. Check the answer that most closely fits the number of times you participated in these art-related

activities during childhood (elementary through high school age).

Once or 3-5 6-10 More than

Never Twice Times Times 10 times

a. Visited an art museum. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b. Visited an art fair/gallery. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

c. Had art lessons outside of school. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

PART THREE: YOUR ART EXPERIENCES AS AN ADULT

1. Check the answer that most closely fits the number of times you participated in these art-related

activities as an adult (since high school).

Once or 3-5 6-10 More than

Never Twice Times Times 10 times

a. Visited an art museum. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b. Visited an art fair/gallery. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

c. Had art lessons outside of school. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

2. As an administrator/teacher, what kind of influence have art teachers who were your colleagues had

on your attitude toward art education? Very Somewhat No Somewhat Very

Negative Negative Effect Positive Positive.....( ) ( ) ( ) ( ) ( )

3. Check the art-related activities you have voluntarily participated in at least once during leisure

time within the last 5 years? (check any and all that apply)

- drawing or painting ceramics
- sculpture or jewelry making photography
- architectural or landscape design computer graphic or advertising design
- weaving, quilting, or fashion design woodworking or furniture making
- reading a book about art or artists other

Very Very

4. How would you rate your own knowledge about Good Good Fair Limited Limited

art or art history? . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

Very Very

Good Good Fair Limited Limited

5. How would you rate your skills for making art? . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

6. How would you rate the importance of art education at each of the following levels? For each level,

please check one answer. Non- Limited Moderate Considerable

Essential Importance Importance Importance Essential

a. elementary. . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

b. middle school/junior high . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

c. high school . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

d. college . . . . . ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

PART FOUR: ART EXPERIENCES RELATED TO FAMILY

1. Did your parents encourage you to participate in art activities?

Never Seldom Sometimes Usually Always

( ) ( ) ( ) ( ) ( )

2. Is someone close to you in some way involved in the arts? Please check all that apply and use the

blank to describe their involvement (e.g., paints as a hobby).

( ) parent(s) . . . . .

( ) spouse . . . . .

( ) child . . . . .

other relative or close friend . . . . .

no one [skip #3]

Very Somewhat No Somewhat Very

3. How would you characterize the influence they've Negative Negative Effect
Positive Positive

had on your attitude toward art? . . . . .

PART FIVE: RECALLING AN EXPERIENCE

1. Recall an art or art education experience, either positive or negative, that stands out in your mind.

Please describe.

(If you were unable to recall any art experiences that stand out, skip #2 & #3 of this section)

Strong Strong

2. Which best describes the impact you believe this Negative Negative Neutral
Positive Positive

experience has had on your attitude toward art.

Strong Strong

3. What effect do you believe this experience has had on Negative Negative
Neutral Positive Positive

the decisions you make regarding your school's art program?

PART SIX: DEMOGRAPHIC INFORMATION

1. Including the current 1998-9 school year, what is the total number of years that you have been a

professional educator (teaching + administration).

1-5 6-10 11-15 16-20 21-25 26 or more

2. Please list the content area(s) and grade levels that you are certified to teach.

3. Please list student extra-curricular activities for which you have had a significantl

responsibility at some time during your career (i.e., band, chorus, coaching, or clubs such as

drama, art, photography, business, etc.)

Please feel free to make any additional general comments related to this survey here:

Thank you for taking the time to complete this survey and making your valued opinions a part of this research project.

7. KAYNAKÇA

1. AKDENİZ, Halil, Erdağ AKSEL, 1989. Güzel sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Üzerine Düşünceler ve Bir Bakış Açısı, **Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Semineri** / 10 ss. 9-18
2. AKMAN, Mehmet & Pemra Ünalın ve Sibel Kalaça, "Tıp eğitiminde Sanatın Yeri", **Hacettepe Tıp Dergisi**, http://www.hacettepetipdergisi.com/managete/fu_folder/2009-01/2009-40-01-001-005.pdf, 2009, C:40, S.1, s. 1-5, 02.03.10
3. AKSEL, Erdağ, "Talep ve Gereksinim: Güzel Sanatlar Fakülteleri", **Ülke Gereksinimleri Açısından Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Programları Sempozyumu**, Eskişehir, 1995, ss. 17-26
4. AKTAMIŞ, Hilal & ÖMER, Ergin, "Bilimsel Süreç Becerileri ile Bilimsel Yaratıcılık Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 33: 11-23, 2007, s. 14
5. AKVERDİ, Hamdi, **Sanatta Yaratma**, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1953.
6. ALTINKAŞ, Canan Birsoy, "**Sanat ve Oyun**", Üniversite ve Toplum", Elektronik Dergi, Cilt: 8, Sayı:3, Eylül 2008, <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=370> 24.01.10
7. ARTUT, Kazım, **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001
8. AYAYDIN, Abdullah ve Diğerleri, **Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi**, Pegem Akademi, Ankara, 2009
9. AYDINGÜN, Ş.G. Tunç Çağı'nın Gizemli Kadınları, YKY, İstanbul, 2006
10. AYGENÇ, Erdal, (Tarihsiz). **Görsel Bildirişim Sistemlerinin Turizm Alanındaki Gerekliği**, Sanat Yazıları III, / 9, ss.11-13
11. AYTAÇ, Çetin, **Sanat ve Uygarlık**, Ankara: Bizim Büro, 1981.
12. AYTAÇ, Kemal, **Avrupa Eğitim Tarihi**, Ankara, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi, 1980
13. BAL, Metin, "Martin Heidegger'in sanat anlayışında varlık, sanat yapıtı ve insan arasındaki ilişki" (**Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008**)
14. BALAMİR, Bünyamin, **Sanat Eğitiminde Özgürlük ve Özgünlük**, T.C Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 1999.
15. BAŞARAN, İbrahim E. ,**Eğitime Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1989.
16. BAYNES, Ken, **Toplumda Sanat**, (Çev.), Yusuf Atılgan, YKY, İstanbul, 2008.
17. BİNYAZAR, Adnan, Sanatla Donatılan Çevre, Sanat ve Çevre, **7. Ulusal Sanat Sempozyumu**, Ankara, 2003, ss. 34-39

18. BOERESCU, Zuhâl Baysar **Toplum Şeffaflık ve Sanat**, Sanat Yazıları, Güz/15, 2006, ss. 109-129
19. CÖMERT, Bedrettin, **Croce'nin Estetiği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1979.
20. ÇETİN, Turhan, "**Yaratıcılığın Doğası ve Sanat Eğitimindeki Yansımaları**", Sanat Yazıları, Güz/9, 2002, ss. 71-77
21. ÇİMEN, Ali, **Tarihi Değiştiren Bilginler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.
22. DEMİR, Gonca F., **Kiç ve Plastik Sanatlar Üzerine**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2009
23. DEMİRKALP, Mümtaz, Çevre ve Sanat, Çevre ve Sanat, **7. Ulusal Sanat Sempozyumu**, Ankara, 2003, ss. 40-49,
24. DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi, Ankara, 2002
25. DOĞAN, İsmail, **Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefi ve Sosyolojik Tahliller**, Pegem A Yayınları, Ankara, 2004
26. EDMAN, Irwin, **Sanat ve İnsan Estetiğe Giriş**, (Çev.), Turhan Oğuzkan, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1966
27. EDMAN, Irwin, **Sanat ve İnsan**, (Çev. Turhan Oğuzkan), MEB Yayınları, İstanbul, 1998
28. ERİNÇ, Sıtkı M., **Sanat Sosyolojisine Giriş**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2009.
29. ERİNÇ, Sıtkı M., **Kültür Sanat Sanat Kültür**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2004.
30. ERİNÇ, Sıtkı M., **Sanat Psikolojisine Giriş**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1998
31. ERİNÇ, Sıtkı M., **Yaşamı GÜdüleyici Bir Etken; Estetik Kaygı**, Sanat Yazıları I, / 4, (Tarihsiz) ss. 45-50
32. ERKUL, Vedat, **Sanat ve İnsan**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1996.
33. ERSOY, Ayla, **Sanat Kavramlarına Giriş**, Yorum Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.
34. ERZEN, Jale Nejat, Prometheus'un Ateşi, "Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri" **III. Ulusal Sanat Sempozyumu**, Ankara, 1991, ss. 49-51
35. GÜNERON Ethem, Necati KIVRAK, Sevgi Soylu KOYUNCU, Sinan TUNCER ve Ata UYSAL, **Aesthetic Surgery Training: The Role of Art Education**, Aesthetic Surgery, Volume: 25, Number: 1, 2005, s. 84-86
36. ETİ, Erol, "Neden Sanat", **Ülke Gereksinimleri Açısından Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Programları Sempozyumu**, Eskişehir, 1995, ss. 39-41
37. EYÜBOĞLU, İsmet Z., **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1995
38. FISCHER, Ernst, **Sanatın Gerekliği**, (Çev.), Cevat Çapan, E Yayınları, İstanbul, 1979.

39. GENÇAYDIN, Zafer, “Sanat ve Çevre, Sanat ve Çevre”, **7. Ulusal Sanat Sempozyumu**, Ankara, 2003, ss. X,
40. GENÇAYDIN, Zafer, **Yaratıcılık ve Kaygı**, Sanat Yazıları, Güz/9, 2002, ss.7-13
41. GÜLTEKİN, Ümit, “Kalkınan Ülkemizde Dışlanan Çağdaş Sanat, Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri”, **III. Ulusal Sanat Sempozyumu**, Ankara, 1991 ss. 59-66
42. GÜNDÜZ, Olgun, “Bilim, Teknoloji ve Sanat Üzerine: Martin Heidegger Düşüncesinde Bir Yolculuk”, **Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi**, **4**, 2005, ss. 104-110
43. GÜRER, Latife, “**Görsel Sanat Eğitimi ve Mekan Form**”, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Baskı Atölyesi, İstanbul, 1992
44. HANÇERLİOĞLU, Orhan, **Felsefe Ansiklopedisi, Kavramlar ve Akımlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1979
45. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> 20.02.10
46. <http://www.astroset.com/yasam/filosofia/f20.htm> 22.07.10
47. <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=114878> 06.05.10
48. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/200733H%C4%B0LAL%20AKTAMI%C5%9E.pdf> 18.08.10
49. <http://www.egitim.aku.edu.tr/taxonomi.htm> 02.02.10
50. <http://www.enveryolcu.com/yaraticilik/zeka.html> 02.01.10
51. <http://www.enveryolcu.com/yaraticilik/zeka.html> 05.08.10
52. http://www.felsefeekibi.com/FORUM/forum_posts.asp?TID=35156&PN=1 06.12.09
53. <http://www.fotografya.gen.tr/issue-6/sanat.html> 23.01.10
54. <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyuruayrinti.asp?ID=7966> .06.05.10
55. http://www.meb.gov.tr/Stats/Apk2002/3_2.htm 10.05.10
56. <http://www.med.gazi.edu.tr/page.php?ID=816> 08.03.2010
57. <http://www.osmanlicaturkce.com> 25.12.10
58. <http://www.resmigazete.gov.tr/> 06.05.10
59. <http://www.taraf.com.tr/sevan-nisanyan/makale-yaratmak.htm> 11.01.10
60. <http://www.tdkterim.gov.tr> 29.01.10
61. http://www.ttb.org.tr/ekler/TipEgitimiBulusmasi/sunu/SedefTunaoglu_dosyalar/frame.htm) 08.03.10
62. <http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang.tr/> 13.05.10
63. İLHAN, Ayşe Çakır, “**Üniversitelerde Sanat Eğitimin Gerekliliği**”, Ankara Üniversitesi, , DTCF Dergisi, C. 27, S.1, 2000, s.143-183
64. KAHRAMAN, Hasan B., **Kitle Kültürü Kitlelerin Afyonu**, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2003
65. KANDİNSKY, **Sanatta Manevilik Üzerine**, (Çev.), Ahmet Necati Bigalı, Kışe Yayıncılık, İzmir, 1981

66. KIRIŞOĞLU, Olcay, **Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak**, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2005.
67. KOLCUOĞLU, Esengül, "Beyin (1+1=1)", **Asklepios** No:13, 2007, ss.17-31
68. KURTULUŞ, Yıldız, "**Köy Enstitülerinde Sanat Eğitim ve Tonguç**", Güldiken Yayınları, Ankara, 2001
69. LEVENT, Tamer, **Bilgi Çağı ve Sanat**, Sanata Evet Kampanyası, **Bilgi Çağı ve Sanat VI. Ulusal Sanat Sempozyumu**, Ankara, 2000, ss.130-135,
70. NİŞANYAN, Sevan, **Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçe'nin Etimolojik Sözlüğü**, Everest Yayınları, İstanbul, 2009
71. ÖKTEM, Ülker, "Descartes, Kant, Bergson ve Husserl'de Sezgi", **Ankara Üniversitesi, DTCF Dergisi**, C. 40, S.1-2, 2000, s.159-189
72. ÖZBEK, Yılmaz, **Okumak Anlamak Yorumlamak**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1996
73. ÖZSOY, Vedat, **Görsel Sanatlar Eğitiminin, Resim – İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007.
74. PAK, Namık Kemal, "Bilim ve Üniversite-Geleceğe Bakış", **Üniversite ve Toplum**, 2001, C: 1, S: 3, <http://www.universite-toplum.org/text.php?id=27> 20.10.10
75. POINCARE, Jules H., **Bilim ve Hipotez**, (Çev.), Fethi Yücel, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1964
76. SAN, İnci, **Evrim İçinde Sanat Eğitimi Politikaları; Sanat Eğitimi- Yeni Yaklaşımlar**, s.645-52, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/501/6001.pdf> 12.10.10
77. SAN, İnci, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Tan Yayınları, Ankara, 1983
78. SAN, İnci, **Sanat ve Eğitim Yaratıcılık Temel Sanat Kuramları Sanat Eleştirisi Yaklaşımları**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2004
79. SAN, İnci, **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1979
80. SCHILLER, **İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup**, (Çev.), Melahat Özgü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965
81. TİMUÇİN, Afşar, **Düşünce Tarihi**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992
82. TİMUÇİN, Afşar, **Felsefe Sözlüğü**, İnsancıl Yayınları, İstanbul, 1998
83. TOLSTOY, **Sanat Nedir**, (Çev.) , Baran Dural, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2004
84. TUNALI, İsmail, **Felsefenin Işığında Modern Resim**, Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul, 1981
85. TÜRKDOĞAN, Galip, **Sanat Eğitimi Yöntemleri**, Ankara, 1984
86. ÜLGEN, Gülten, **Eğitim Psikolojisi**, Alkim Yayınevi, İstanbul, 1997

- 87.WELLS, Calvin, **Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası**, (Çev.), Bozkurt Güvenç, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1994
- 88.WHITEHEAD, Alfred North, **Eğitimin Gayeleri**, (Çev. Sufi, Huri), MEB Basımevi, İstanbul, 1971
- 89.WOLFF, Janet, **Sanatın Toplumsal Üretimi**, (Çev.), Ayşegül Demir, Özne Yayınları, İstanbul, 2000
- 90.YAPICI, Mehmet, "Bilim ve Bilim İnsanın Nitelikleri", **Üniversite ve Toplum**, 2005, C: 5, S: 1, <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=231> 12.10.10
- 91.YURDAKUL, İncilay, Namık K. Sarı KAVAK, "Temel Sanat Eğitime Bir Yaklaşım Önerisi", **Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi Semineri /10**, 1989, ss. 47-78